

**Strategija za prevenciju i borbu
protiv nasilja u porodici
(2013-2017)**

**Strategija za prevenciju i borbu
protiv nasilja u porodici
(2013-2017)**

Sarajevo, mart 2013. godine

Izdavač: Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine

Za izdavača: Ana Vuković

Lektura: Indira Osmić

Prevod: Senada Kreso i Sanja Oneščuk - Tahirovic

DTP: mr.sci. Zlatan Hrnčić

Štampa: “Dobra knjiga” d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 300

Godina izdanja: 2013.

Strategiju je izradio Stručni tim za izradu i praćenje provedbe Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017):

1. ANA VUKOVIĆ, Gender Centar Federacije BiH
2. TOMISLAV PUPIĆ, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
3. EMIRA SLOMOVIĆ, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike
4. SAMIR ČOLAK, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova
5. SANIN PAČARIZ, Federalno ministarstvo pravde
6. NADIJA BANDIĆ, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
7. ADISA MEHIĆ, Federalno ministarstvo zdravstva
8. VELIDA DRAŠKO, Federalni zavod za zapošljavanje
9. HIDAJETA ČOLOVIĆ, Federalni zavod za statistiku
10. MILKA DANČEVIĆ- GOJKOVIĆ, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH
11. NIJAZ AVDUKIĆ, Federalni zavod za programiranje razvoja
12. ADELA ČOMIĆ, JU „Centar za edukaciju sudija i tužilaca“
13. SAMRA FILIPOVIĆ-HADŽIABDIĆ, Agencija za ravnopravnost spolova BiH
14. MIRSADA POTURKOVIĆ, JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo
15. SUVADA KULDIJA, ekspertica za oblast nasilja u porodici
16. JASNA ZEČEVIĆ, Sigurna mreža
17. ANE JAKŠIĆ, Gender Centar Federacije BiH
18. ZLATAN HRNČIĆ, Gender Centar Federacije BiH

Izradu ove publikacija je podržala UN Agencija za ravnopravnost spolova i osnaživanje žena (UN Women). Stajališta iznesena u ovoj publikaciji izražavaju mišljenje autora/ki, te nužno ne predstavljaju stavove UN Women, Ujedinjenih nacija ili bilo koje druge njihove agencije.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Metodologija izrade Strategije	7
3. Definicija pojma „nasilje u porodici“	9
4. Analiza stanja po oblastima.....	11
4.1. Obrazovanje.....	11
4.2. Socijalna i dječija zaštita	14
4.3. Zapošljavanje	18
4.4. Zdravstvena zaštita.....	19
4.5. Sigurnost.....	24
4.6. Pravosuđe.....	27
4.7. Statističke evidencije	29
4.8. Specifični servisi zaštite i rehabilitacije žrtava nasilja u porodici	32
4.9. Razvijanje multidisciplinarnog pristupa pomoći žrtvi nasilja	36
5. Vizija i misija Strategije	38
6. Strateški pravci prevencije nasilja u porodici	39
7. Implementacija Strategije	50
8. Monitoring i izvještavanje	52
9. Finansijska sredstva	54
10. Objašnjenje pojmova i skraćenica	55
11. Aneks	56

1. Uvod

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, članom II A. 2. i Amandmanom V utvrđeno je da će Federacija BiH osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda. Federacija Bosne i Hercegovine obavezna je da poštuje niz međunarodnopravnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava, kojima se zabranjuje nasilje u javnom i privatnom životu, a time i nasilje u porodici. Dokumenti domaćeg i međunarodnopravnog karaktera obavezuju državu Bosnu i Hercegovinu, pa tako i njene entitete, na preduzimanje svih raspoloživih mjera kako bi se spriječilo nasilje u porodici, žrtve zaštitile u najvećoj mogućoj mjeri, a počinioci primjereno kaznili, uz osiguranje određenih programa za rad sa osobama koje su počinile nasilje.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je usvajajući Program rada za mandatni period 2011. – 2014. godina izrazila svoju snažnu opredijeljenost da štiti porodicu sa djecom, odnosno da poduzima aktivnosti koje će stvoriti uvjete za poboljšanje položaja porodice sa djecom. Jedna od aktivnosti je i donošenje Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017).

Na 17. sjednici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH održanoj 28.11.2012. godine i 13. sjednici Doma naroda Parlamenta Federacije BiH održanoj 20.12.2012. godine usvojen je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, kojim je predviđeno da Vlada Federacije Bosne i Hercegovine donese Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici.

Značaj ove strategije odnosi se i na pitanja zaštite ličnih podataka žrtve nasilja, kao i drugih osoba koje su učesnici kod prijavljivanja nasilja u porodici a što je uređeno Zakonom o zaštiti ličnih podataka („Službeni glasnik BiH“, br. 49/06).

Također su nastavljene aktivnosti na implementaciji mjera iz Strateškog plana za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju BiH – 2009-2010. Putem FIGAP programa - finansijskog mehanizma za provedbu Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 41/09) podržan je niz projekata vladinih i nevladinih organizacija čiji je cilj uspostava međusobne saradnje svih institucija na lokalnom nivou koje su uključene u sistem zaštite žrtava svih oblika nasilja, uključujući i nasilje u porodici. Provedeno je i istraživanje o uključenosti očeva u odgoj u Federaciji BiH, a u toku je istraživanje o uzrocima nasilja u porodici na području Federacije BiH.

U proteklom periodu pokrenute su aktivnosti kroz UNDP/UNFPA projekat „Prevencija i suzbijanje seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u BiH“ u pet lokalnih zajednica u Federaciji Bosne i Hercegovine na usvajanju lokalnih planova prevencije i protokola o međusobnoj saradnji, te provođenju istraživanja o rasprostranjenosti nasilja u tim lokalnim zajednicama.

Paralelno sa gore navedenim aktivnostima pripremana je i Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koja je usvojena na 1111. sastanku Komiteta ministara Vijeća Evrope održanom 7.4.2011. godine, a otvorena je za potpisivanje u Istanbulu 11. maja 2011. godine i predstavlja prvi pravno obavezujući akt Vijeća Evrope u oblasti sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine (BiH) usvojilo je Odluku o pristupanju Bosne i Hercegovine Konvenciji Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici 19. jula 2012. godine.

Odredbama Konvencije o dužnoj pažnji nameće se obaveza državama članicama da osiguraju uvjete za sprečavanje, istraživanje, kažnjavanje i osiguranje reparacije za djela nasilja, a nečinjenje povlači odgovornost države, a ne samo aktera koji su počinili nasilje.

Konvencija naglašava značaj preventivnog djelovanja na sprečavanju svih oblika nasilja nad ženama, uključujući i nasilje u porodici, potrebu edukacije osoba koje se profesionalno bave ovim problemom i ističe važnost edukacije djece uvođenjem pitanja rodne ravnopravnosti i nenasilne komunikacije u redovno školovanje, te uspostavu jedinstvenih evidencija o žrtvama i počiniocima svih oblika nasilja i provođenja istraživanja, a koji će biti podloga za donošenje politika koje tretiraju pitanja nasilja u porodici i razvijanje specijalnih servisa koji će pružati potrebnu pomoć i tretman žrtvama svih oblika nasilja, kao i osobama koje su počinile nasilje.

Ključni ciljevi Konvencije su:

- Zaštita od nasilja i sprečavanje, procesuiranje i eliminiranje svih vidova nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- Doprinos suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promoviranje suštinske ravnopravnosti žena i muškaraca, uključujući osnaživanje žena
- Izrada sveobuhvatnog okvira, politika i mjera zaštite i pomoći svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- Unapređenje međunarodne saradnje u eliminiranju svih vidova nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- Pružanje podrške i pomoći svim uključenim organizacijama i organima unutrašnjih poslova radi djelotvornije saradnje i sveobuhvatnog pristupa pitanju eliminiranja nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

2. Metodologija izrade Strategije

S obzirom na to da pristup prevenciji i borbi protiv nasilja u porodici zahtijeva multidisciplinarni institucionalni pristup, Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) u potpunosti ga je afirmirala.

U skladu sa Zaključkom Vlade Federacije BiH formiran je Stručni tim za izradu i praćenje provedbe Strategije sastavljen od predstavnika vladinog i nevladinog sektora sa osnovnim ciljem izrade Nacrta strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), prezentacije Nacrta strategije, u svih deset kantona, praćenja provedbe Strategije i sastavljanja izvještaja o provedbi Strategije. Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine koordinira aktivnosti na izradi i provedbi Strategije. Stručni tim je izradio plan rada za izradu Strategije kao i njenu metodologiju. U postupku izrade Strategije korišten je Evropski metod otvorene koordinacije sa fokusom na dobro upravljanje i uključivanje svih relevantnih aktera (*mobilizacija relevantnih aktera iz javnog, privatnog i civilnog sektora*) u cijeli proces strateškog planiranja.

U skladu sa navedenim, u izradi Strategije učestvovali su predstavnici/ce sljedećih institucija: Federalnog ministarstva pravde, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva zdravstva, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Federalnog zavoda za statistiku, Federalnog zavoda za zapošljavanje, Federalnog zavoda za programiranje razvoja, Zavoda za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine, Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Centra za edukaciju sudija i tužilaca i nevladinog sektora kroz „Sigurnu mrežu“, te dvije ekspertice za socijalnu zaštitu i sigurnost.

Stručni tim je imao i ekspertsku pomoć/konsultanta kojeg je osigurao UN WOMEN Ured u BiH. Stručni tim održao je šest radnih sastanaka i proveo javne rasprave u sjedištima svih deset kantona. Javnoj raspravi prisustvovala su 284 predstavnika i predstavnice nadležnih kantonalnih ministarstava, općina sa područja kantona, centara za socijalni rad, općinskih sudova, kantonalnog suda i tužilaštva, zdravstvenih ustanova, odgojno-obrazovnih ustanova, nevladinih organizacija, jedan broj zastupnika u Parlamentu Federacije BiH i kantonalnim skupštinama i drugih subjekata koji se bave pitanjem nasilja u porodici. Prije održavanja javnih rasprava dobijena su pozitivna mišljenja na Radni materijal strategije od resornih federalnih ministarstava, koja su usaglašena sa mišljenjima nadležnih kantonalnih ministarstava.

U postupku pripreme Strategije zatražene su informacije od svih lokalnih zajednica o aktivnostima koje se provode na područjima lokalnih zajednica, a u cilju preventivnog djelovanja na suzbijanju svih oblika nasilja i nasilja u porodici. Zatražena je i informacija o finansijskim sredstvima koja se u okviru budžeta lokalne zajednice planiraju i izdvajaju za pružanje određenih vidova pomoći žrtvama nasilja uključujući i nasilje u porodici, kao i aktivnostima kojim lokalni organi vlasti podržavaju rad nevladinih organizacija.

Na sastanku Stručnog tima posvećenog utvrđivanju Nacrta strategije analizirane su sve pristigle primjedbe i sugestije s održanih javnih rasprava i ugrađene u tekst Strategije.

Međunarodni i domaći pravni okvir

Najznačajniji međunarodi i domaći pravni dokumenti koji predstavljaju okvir za djelovanje su:

a. *Međunarodni dokumenti*

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena - CEDAW (1979),
- Konvencija o pravima djeteta (1989)
- Konvencija UN o pravima osoba s posebnim potrebama (2006)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966)
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
- Pekinška deklaracija s Platformom za akciju (1995),
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950) i dodatni protokoli
- Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog izrabljivanja i seksualnog zlostavljanja (2007)
- Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja (CAHVIO),
- Evropska socijalna povelja (1961, 1966)
- Preporuka Rec 2002/05 o zaštiti od nasilja nad ženama,
- Preporuka Vijeća Evrope (2007) 17 o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova

b. *Domaći dokumenti*

- Ustav Federacije Bosne i Hercegovine
- Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini¹,
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine²
- Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine³
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici⁴,
- Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije BiH⁵,
- Rezolucija o borbi protiv nasilja nad ženama⁶.
- Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Kantona Sarajevo⁷
- Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Tuzlanskog kantona⁸
- Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Zeničko-dobojskog kantona⁹
- i dr.

¹ Prečišćeni tekst - „Službeni glasnik BiH“, broj 32/10.

² „Službene novine Federacije BiH“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11.

³ „Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05.

⁴ „Službene novine Federacije BiH“, br. 22/05 i 51/06.

⁵ „Službene novine Federacije BiH“, br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09.

⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 15/08.

⁷ „Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 16/02, 8/03, 2/06 i 21/06.

⁸ „Službene novine Tuzlanskog kantona“, broj 12/00.

⁹ „Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, br. 13/07 i 13/11.

3. Definicija pojma „nasilje u porodici“

Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini nasilje u porodici ili domaćinstvu definira se kao svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanesena fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputavaju članove porodice ili domaćinstva da uživaju u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici u članu 7. definiran je pojam nasilja u porodici i to:

„U smislu ovog zakona smatrat će se da postoji nasilje u porodici ukoliko postoji osnov sumnje da su učinjene radnje, kojim član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju i/ili ekonomsku štetu, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice“.

Radnje nasilja u porodici ili prijetnje tim radnjama, za koje se izriču zaštitne mjere su:

- 1) svaka primjena fizičke sile na fizički ili psihički integritet člana porodice,
- 2) svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju,
- 3) prouzrokovanje straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ucjenom ili drugom prinudom,
- 4) fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira da li je nastupila fizička povreda ili nije,
- 5) verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima, te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice od drugog člana porodice,
- 6) seksualno uznemiravanje,
- 7) uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja drugog člana porodice,
- 8) oštećenje ili uništenje zajedničke imovine ili imovine u posjedu,
- 9) upotreba fizičkog nasilja ili prouzrokovanje straha u cilju oduzimanja prava na ekonomsku nezavisnost zabranom rada ili držanjem člana porodice u odnosu zavisnosti ili podređenosti,
- 10) upotreba fizičkog i psihičkog nasilja prema djeci i zanemarivanje u njihovom odgoju,
- 11) fizičko i psihičko nasilje prema starim, iznemoglim osobama i zanemarivanje u njihovom njegovanju i liječenju,
- 12) nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice i
- 13) propuštanje dužne pažnje i nepružanje pomoći i zaštite članu porodice i pored obaveze po zakonu.

Posebno se ukazuje na činjenicu da je, prema propisima koji su na snazi u Federaciji Bosne i Hercegovine, svaki čin nasilja u porodici kvalificiran kao krivično djelo, dok su zaštitne mjere u funkciji zaštite žrtve nasilja u porodici.

U Konvenciji Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, odredbom člana 3. tačka b) „nasilje u porodici“ označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno između bivših, odnosno sadašnjih supružnika, odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je

dijelio domaćinstvo sa žrtvom. Potrebno je istaknuti da i Zakon o ravnopravnosti spolova nasilje u domaćinstvu svrstava u nasilje u porodici.

Ipak, pokazalo se da većina počinjenih djela nasilja sadrži u sebi različite vidove nasilja (fizičko, psihičko, seksualno i/ili ekonomsko nasilje). Nasilje u porodici može biti i međugeneracijsko, kada uključuje bilo koja dva člana ili više članova porodice različitih generacija.

Obično se ovim djelima prouzrokuje šteta ili patnja, ili se manifestira kroz prijetnju koja može izazvati strah od ovakvih djela nasilja, a koje se dešava u porodici ili domaćinstvu, kako je navedeno u Obrazloženju Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, zavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom i da li je počinitelj sadašnji ili bivši supružnik odnosno partner.

Pojam nasilja u porodici je rodno neutralan i obuhvata oba spola počinitelja i žrtava, iako se kao počinitelji najčešće, mada sa izuzecima, pojavljuju muškarci, a žrtve su najčešće žene ili djevojke, te djeca, kao direktne ili indirektne žrtve nasilja.

Uzroci nasilja u porodici su ključni za definiranje njegovog pojma i planiranje prevencije. Kriminološka literatura definira uzroke nasilja u porodici kao kombinaciju socioloških, psiholoških, kulturoloških faktora, kao i posljedica traume u djetinjstvu, ratnom sukobu, bolesti ovisnosti i mentalnih oboljenja. Iako postoji niz teorija o uzrocima ove pojave, ipak se smatra da je ono najprije sociološki fenomen uvjetovan prvenstveno rodnim nejednakostima. Ove nejednakosti se rađaju iz patrijarhalnih normi, konzervativnih tumačenja rodnih uloga žena i muškaraca, shvatanja nasilne komunikacije kao standardne norme, socioekonomske ranjivosti žena te njihovog smanjenog pristupa materijalnim sredstvima, zapošljavanju, obrazovanju, kao ključnim za njihov ekonomski i socijalni integritet, a samim tim i odbranu od nasilničkog ponašanja. Iz ovog razloga, upravo i Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici posmatra nasilje u porodici kao prvenstveno manifestaciju "historijski nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca" (Preambula Konvencije), a uspostavljanje jednakosti među ženama i muškarcima *de jure* i *de facto* kao "ključni element prevencije nasilja nad ženama," što uključuje i nasilje u porodici kao poseban vid nasilja čije su žrtve najčešće žene.

4. Analiza stanja po oblastima

Imajući u vidu postignute rezultate u provedbi Strateškog plana za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju BiH – 2009 – 2010, ukazala se potreba za sveobuhvatnom analizom stanja, na osnovu kojeg će se utvrditi daljnji pravci djelovanja vladinog i nevladinog sektora u oblasti zaštite porodice od svih oblika nasilja. S tim u vezi utvrđene su smjernice za izradu analize u oblasti obrazovanja, socijalne zaštite, zaštite porodice sa djecom, pravosuđa, sigurnosti, zdravlja i postojećih servisa putem kojih se pružaju određeni vidovi pomoći ženama žrtvama nasilja u porodici. Cilj smjernica bio je da se u svakoj oblasti analizom obuhvati sljedeće: postojeća legislativa i potreba za donošenjem nove legislative, sistem za prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u porodici, uvjeti za rad postojećih servisa, kao i načini planiranja i izdvajanja sredstava iz budžeta organa vlasti za finansiranje usluga koje različiti servisi (sigurne kuće, centri za socijalni rad i sl.) pružaju žrtvama nasilja u porodici.

4.1. Obrazovanje

Preventivno djelovanje u oblasti nasilja u porodici trebalo bi početi što ranije, jer se stavovi, uvjerenja i obrasci ponašanja formiraju od rođenja. Tako i najveći utjecaj na kasnije ponašanje, ali i najveću odgovornost u odgoju i obrazovanju djeteta imaju osim roditelja i odgojno-obrazovne ustanove. Kvalitetnim nastavnim planovima i programima, adekvatnom opremljenošću ustanova i edukacijom nastavnog osoblja, ali i drugog osoblja koje je angažirano u obrazovnom sistemu mogu se postaviti dobre osnove za pravilan razvoj djeteta uz obaveznu saradnju roditelja u cjelokupnom nastavnom procesu.

Okvirnim zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini¹⁰, Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini¹¹, kao i kantonalnim zakonima koji reguliraju ovu oblast osigurano je pravo djeteta na obrazovanje bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi. Ovim zakonima posebno je definirana uloga i značaj škole, roditelja, djece i lokalne zajednice u promoviranju i provedbi programa zajedničkog i organiziranog djelovanja i saradnje u borbi protiv svih oblika nasilja koji ugrožavaju život i zdravlje učenika.

Međutim, obuhvat djece predškolskim obrazovanjem za područje Federacije BiH je u školskoj 2009./2010. godini bio 10.179 djece (od toga 47% djevojčica) koja idu u 139 predškolskih ustanova¹². Velika je razlika među pojedinim općinama u broju predškolskih ustanova, što znači i nejednaku mogućnost ostvarivanja ovog prava. Kod djece upisane u predškolske ustanove u 77% slučajeva su zaposlena oba roditelja, u 22% slučajeva jedan roditelj, 2% su samohrani roditelji i 2% su djeca čiji roditelji nisu zaposleni. Puni iznos plaća 84% roditelja, dok ostali plaćaju umanjeni iznos.

Realizacijom aktivnosti planiranih strateškim dokumentima¹³ postignut je određen napredak u zajedničkom djelovanju svih subjekata u obrazovnom sistemu na prevenciji i zaštiti od nasilja u

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 88/07.

¹¹ „Službeni glasnik BiH“, broj 18/03.

¹² Predškolsko obrazovanje u 2010. godini, osnovno obrazovanje kraj 2009./2010. i početak 2010./2011. godine u Federaciji BiH, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, juni 2011.

¹³ Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju BiH – 2009-2010, Strategija protiv maloljetničkog prijestupništva u BiH 2006-2010

porodici. Provedene su brojne kampanje u obrazovnim ustanovama s ciljem senzibilizacije po pitanju prevencije i borbe protiv nasilja u porodici. Rađeni su promotivni materijali koji su distribuirani u sve obrazovne ustanove, provedeni su posebni programi i kampanje koje su osmislili i realizirali učenici (Kampanja učenika srednjih škola pod nazivom „Stop nasilju!“, ilustrirani plakat o temi prepoznavanja nasilja koji su radili učenici osnovne škole i dr.). Realiziran je seminar za stručne savjetnike prosvjetno-pedagoških zavoda o temi prevencije nasilja u porodici. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je pripremio „Priručnik o prevenciji nasilja u porodici“ te će nastaviti da po jedinstvenom programu edukacije provodi obuke stručnih savjetnika i nastavnog osoblja o temi prepoznavanja i prevencije nasilja u porodici. Razvijen je didaktički komplet koji se zasniva na Nastavnom programu o prevenciji nasilja za osnovne škole radi upoznavanja učenika s oblicima nasilja i adekvatnog reagiranja na nasilje, razvijanjem vještina komunikacije i nenasilnog rješavanja konflikta i na kraju izgradnje stava kod učenika kako nasilje nije prihvatljivo. Sastavni dio didaktičkog kompleta je i Priručnik za nastavnike u kojem su razvijene radionice za realizaciju nastavnih sadržaja.

Koordinacija ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH je na 7. sjednici održanoj 28.02.2012. godine formirala Radnu grupu za izradu jedinstvenih pedagoških standarda u oblasti osnovnog i srednjeg obrazovanja u Federaciji BiH kojim bi bila osigurana ista polazna osnova za odgoj i obrazovanje učenika kao i za ostvarenje osnovnih uvjeta odgojno-obrazovnog rada i uspješnu realizaciju ciljeva i zadataka iz NPP u Federaciji BiH.

Uspostavljen „Gender/rodni studij“ pri Centru za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu na kojem je pokrenut dvogodišnji, regionalni, interdisciplinarni magistarski program s ciljem edukacije studenata/ica o metodama, teorijama i konceptima potrebnim za izučavanje roda.

Urađen je Okvirni protokol o postupanju u slučajevima zlostavljanja djece¹⁴ radi osiguranja efikasne koordinacije između različitih institucija koje učestvuju u procesu ispitivanja i pomoći djetetu, uz istovremeno poštivanje zakonskih procedura i onemogućavanja ponavljanja radnji koje dovode do stresnih situacija za dijete.

Kada su u pitanju kantonalni protokoli, u Posavskom kantonu u fazi pripreme se nalazi Protokol o postupanju u slučaju vršnjačkog nasilja među djecom i mladima. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Hercegovačko-neretvanskog kantona je u saradnji sa OSCE-om, Ured Mostar, pokrenulo inicijativu Programa prevencije nasilja u osnovnim i srednjim školama. Imenovani su i predstavnici u Radnu grupu za izradu ovog dokumenta koji su uradili plan aktivnosti za realizaciju Programa. Ovim programom također je predviđena izrada Smjernica za školske akcione planove prevencije koji će biti sastavni dio godišnjeg programa rada škole. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo u saradnji sa Udruženjem pedagoga Kantona Sarajevo je u martu 2011. godine izradilo Protokol o postupanju škole u situacijama nasilja koji je prosljeđen svim osnovnim i srednjim školama na području Kantona Sarajevo. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona je uz podršku OSCE-a donijelo Protokol o postupanju u slučaju nasilja koje uključuje djecu. Protokol su potpisali ministri obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Ministarstvo zdravstva i socijalne politike i Ministarstvo unutrašnjih poslova. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona u saradnji sa Pedagoškim zavodom Tuzlanskog kantona donijelo je Program prevencije i sprečavanja maloljetničke delinkvencije i

¹⁴ Tekst „Okvirnog protokola o postupanju u slučajevima zlostavljanja djece“ je nastao u periodu 2006. do 2008. godine, kao rezultat rada predstavnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog ministarstva zdravstva, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova RS / Policije RS, Federalnog ministarstva pravde, Ministarstva pravde RS, Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, Ministarstva prosvjete i kulture RS, Udruženja sudskih vještaka FBiH, Udruženja sudskih vještaka RS, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, Ombudsmena Federacije BiH i Ombudsmena Republike Srpske.

postupanja u slučaju nasilja među djecom i mladima u osnovnim i srednjim školama Tuzlanskog kantona i prosljedilo ga svim osnovnim i srednjim školama na području Tuzlanskog kantona.

Kada je u pitanju utjecaj roditelja u odgoju i obrazovanju, na području Federacije Bosne i Hercegovine provedeno je istraživanje o uključenosti očeva u odgoj¹⁵. Istraživanje je pokazalo da djeca u porodicama u kojima su očevi aktivno uključeni u odgoj djeteta uz demokratski odgojni stil pokazuju bolji uspjeh u školi. Djeca s angažiranim očevima bolji su prijatelji, imaju manje problema u ponašanju, bolji školski uspjeh, nižu stopu kriminaliteta i ovisnosti, veću empatiju i veće samopoštovanje. Stoga bi po pitanju prevencije nasilja u porodici bilo potrebno preduzeti aktivnosti na uvođenju „Škole odgovornog roditeljstva“ u okviru koje bi se obrađivale teme: kako biti bolji roditelj, zaštita djece od ovisnosti, jačanje samopoštovanja, rješavanje sukoba i dr.

Uvođenjem pokazatelja o djeci koja napuštaju školovanje s razlozima napuštanja osnovnih i srednjih škola znatno je unaprijeđen sistem prikupljanja i objavljivanja podataka. Navedeni podaci se objavljuju u Statističkom biltenu Federalnog zavoda za statistiku. Tako je prema ovim podacima¹⁶ u školskoj 2009./2010. godini u osnovnom obrazovanju 1.960 učenika promijenilo školu, dok je 156 učenika (od toga 33,3% učenica) napustilo školovanje. Kao razlog za napuštanje školovanja u 20% slučajeva se navodi loš uspjeh, 42% socijalni razlozi, 14% ekonomski razlozi, 13% lični razlozi i 11% smrt ili bolest.

Radi unapređenja slabog obuhvata vulnerabilnih grupa obrazovanjem, što je evidentirano u ovoj oblasti, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, u okviru postojećih programa, kontinuirano daje podršku studentima sa invaliditetom, državljanima Bosne i Hercegovine, koji studiraju u javnim visokoškolskim ustanovama u Federaciji BiH, kao i podršku predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, stručnim udruženjima, nevladinim organizacijama i pojedincima, nosiocima projekta iz domena inkluzivnog obrazovanja; podršku nabavci savremene didaktičko-metodičke literature za uspješno provođenje inkluzivnog obrazovanja i podsticaj edukativnim programima za asistente u nastavi, u okviru programa: "Pomoć projektima inkluzije i projektima poboljšanja rada sa djecom sa posebnim potrebama". Vlada Federacije BiH je u 2011. godini usvojila "Strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe sa invaliditetom u Federaciji BiH", u čijoj izradi je za oblast obrazovanja i odgoja učestvovalo i Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke. Ovaj dokument sadrži osnovne ciljeve, mjere i indikatore, kao i nosioce aktivnosti provođenja inkluzivnog obrazovanja na svim nivoima, te uključuje koordiniranu akciju svih nadležnih organa i učesnika odgojno-obrazovnog procesa u Federaciji BiH.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke u okviru postojećih aktivnosti realizira i Program: „Podrška školovanju djece romske nacionalnosti i drugih nacionalnih manjina i socijalno ugroženih kategorija“ i dodjeljuje sredstava za podršku osnovnim, srednjim školama, stručnim udruženjima i općinama u realizaciji programa školovanja djece romske nacionalnosti, te daje podsticaj školovanju učenika kroz jednokratnu finansijsku podršku i podršku obrazovanju odraslih Roma putem vanrednog školovanja ili druge vrste opismenjavanja i edukacije.

U okviru Transfera za finansiranje proširenog studentskog standarda realizira se Program: „Podsticaj školovanju Roma, državljana Bosne i Hercegovine“, koji studiraju na javnim visokoškolskim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ministarstvo vodi i uređuje bazu podataka o svim studentima Romima, državljanima Bosne i Hercegovine, koji studiraju na javnim visokoškolskim ustanovama u Federaciji Bosne i Hercegovine, a baza se dopunjava i podacima o studentima Romima, državljanima Bosne i Hercegovine koji studiraju na privatnim

¹⁵ Istraživanje o uključenosti očeva u odgoj u Federaciji BiH – I otac odgaja, Centar za edukaciju i istraživanje NAHLA, Sarajevo, 2012.

¹⁶ Predškolsko obrazovanje u 2010. godini, osnovno obrazovanje kraj 2009./2010. i početak 2010./2011. godine u Federaciji BiH, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, juni 2011.

visokoškolskim ustanovama u Federaciji BiH te javnim i privatnim visokoškolskim ustanovama u Republici Srpskoj.

Radi modernizacije i rasterećivanja Okvirnog nastavnog plana i programa za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji BiH, Koordinacija ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH pokrenula je proces analize i revizije istog sa posebnim akcentom na uspostavljanju jače korelacije između pojedinih predmeta, redukcije nepotrebne faktografije, te prilagođavanja nastavnih sadržaja uzrasnim mogućnostima djeteta. Posebno značajan aspekt u ovom procesu je i analiza zastupljenosti rodne osjetljivosti kako u nastavnim sadržajima, tako i u udžbenicima koji su usklađeni sa Okvirnim nastavnim planom i programom za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji BiH. Cilj je pored ostalog dobiti rodno osjetljive i nestereotipizirane nastavne planove i programe i prateće udžbenike.

4.2. Socijalna i dječija zaštita

Pravovremenim prepoznavanjem socijalno isključenih kategorija, s posebnom naglaskom na djecu žrtve nasilja, može se unaprijediti proces reintegracije i intersektoralne saradnje s ciljem umanjenja efekata nasilja u porodici i ponovne integracije žrtava nasilja u društvo s posebnim naglaskom na djecu.

a) Dječija zaštita

Kao članica Ujedinjenih naroda, Bosna i Hercegovina je preuzela brojne međunarodne obaveze¹⁷ koje se odnose na zaštitu djeteta. Na osnovu člana 44. Konvencije o pravima djeteta i njenih fakultativnih protokola, a u svrhu prikupljanja podataka o djeci u Bosni i Hercegovini, radi ispunjenja međunarodnih obaveza i izvještavanja donesene su Smjernice za prepoznavanje socijalno isključenih kategorija djece u Bosni i Hercegovini¹⁸. Najznačajniji okvir za zaštitu djece od nasilja utvrđen je u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, pa tako i u Krivičnom zakonu Federacije BiH. Krivični zakon Federacije BiH pruža pravnu zabranu nasilja nad djecom, uključujući seksualno zlostavljanje i eksploataciju, fizičko kažnjavanje i sve druge oblike ponižavajuće kazne na, i u svim, mjestima gdje se nasilje nad djecom dešava, a posebno u porodičnom okruženju.

U Federaciji Bosne i Hercegovine Porodični zakon tretira pitanje zaštite od nasilja u porodici kojim se regulira zabrana nasilničkog ponašanja bračnog partnera ili bilo kojeg drugog člana porodice (član 4.). U cilju zaštite prava i najboljeg interesa djeteta zakon regulira i pitanja oduzimanja roditeljskog prava i starateljstva nad djecom koja su izložena nekom od oblika nasilja. Prava djeteta utvrđena su u čl. 124-127. Dakle, taksativno su navedena prava djece, a posebno prava

¹⁷ Konvencija o pravima djeteta („Službeni glasnik RBiH“, broj 25/93-Međunarodni ugovori), Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i pornografiji, koji se primjenjuje na osnovu Odluke o ratifikaciji („Službeni glasnik BiH“, broj 5/02-Međunarodni ugovori), Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o učešću djece u oružanim sukobima („Službeni glasnik BiH“, broj 5/02-Međunarodni ugovori), Protokol za sprečavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjuje konvencija UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminala („Službeni glasnik BiH“, broj 3/02-Međunarodni ugovori), Evropska konvencija o obeštećenju žrtava krivičnih djela nasilja („Službeni glasnik BiH“, broj 4/02-Međunarodni ugovori), primenjuje se od 14.04.2005. godine, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena („Službeni list R BiH“, broj 25/93), Evropska konvencija za prevenciju torture, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, koja je stupila na snagu 1.11.2002. godine, Konvencija o zabrani i trenutnoj akciji na eliminaciji najtežih oblika rada djece br. C 182 („Službeni glasnik BiH“, broj 3/01-Međunarodni ugovori).

¹⁸ „Službeni glasnik BiH“, broj 29/12.

djece na zaštitu od svih oblika nasilja, zloupotrebe, zlostavljanja i zanemarivanja u porodici. Tako zakon navodi šta se smatra zloupotrebom prava, a to su: tjelesno i duševno nasilje nad djetetom, spolno iskorištavanje djeteta i navođenje djeteta na društveno neprihvatljivo ponašanje. Članom 134. Zakona regulirano je da su roditelji dužni čuvati dijete, zadovoljavati njegove potrebe i štiti ga od svih oblika nasilja, povrede, ekonomske eksploatacije i seksualne zloupotrebe od drugih osoba, a istovremeno su dužni i u zavisnosti od uzrasta i zrelosti kontrolirati ponašanje djeteta. Odredbom člana 150. regulirana je obaveza kojom je organ starateljstva dužan po službenoj dužnosti preduzimati potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta do kojih dođe putem neposrednog saznanja ili obavještenja, a naročito ako se radi o nasilju, zlostavljanju, spolnim zloupotrebama i zanemarivanju djeteta. Također, ovim zakonom predviđene su sankcije za roditelje kojima se može oduzeti roditeljsko pravo i starateljstvo nad djetetom koje je izloženo nekom od oblika nasilja. Osmi dio Porodičnog zakona regulira postupak zaštite od nasilničkog ponašanja u porodici koji je hitan, što je i regulirano donošenjem Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Specifično član 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH uređuje zaštitu od nasilja u porodici, pojam nasilja u porodici i radnje nasilja u porodici, osobe koje se smatraju članovima porodice, način zaštite članova porodice, te vrstu i svrhu prekršajnih sankcija za počiniocce nasilnih radnji.

Prema podacima Federalnog ministarstva rada i socijalne politike u 2010. godini u Federaciji BiH registrirano je 1.549 djece bez roditeljskog staranja, 1.616 odgojno zanemarene djece, 1.371 odgojno zapuštene djece, 7.131 dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama i 7.286 djece s invaliditetom i djece ometene u fizičkom i psihičkom razvoju. Prema raspoloživim podacima centara za socijalni rad u Federaciji BiH u 2010. godini 468 djece su napustili roditelji.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike na kraju svake kalendarske godine prikuplja podatke od centara za socijalni rad/službi socijalne zaštite o zlostavljenim osobama po spolnoj i starosnoj strukturi i obliku nasilja (fizičko, emocionalno, seksualno i drugi oblici nasilja). U 2010. godini nad djecom uzrasta od 0 do 6 godina starosti nasilje je izvršeno u 290 slučajeva i to 47 fizičkog nasilja, 114 emocionalnog zlostavljanja, te 129 drugih oblika nasilja. Posebno zabrinjava podatak da u 2010. godini nije zabilježeno seksualno nasilje i zlostavljanje nad djecom.

Podaci o smještaju žrtava nasilja u porodici u sigurne kuće na području Federacije Bosne i Hercegovine ukazuju da od 2008. pa do 2011. godine od ukupnog broja smještenih žrtava nasilja u sigurnim kućama je preko 50% djece koja su direktne ili indirektno žrtve nasilja u porodici.

b) Socijalna zaštita

Kada je u pitanju zakonodavstvo u Federaciji Bosne i Hercegovine, funkcioniranje socijalne i dječije zaštite uređeno je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom¹⁹. Važeći Zakon ne normira žrtve nasilja kao kategoriju korisnika socijalne zaštite, što dovodi u diskriminirajući položaj žrtve nasilja uvjetovano mjestom prebivališta. Zakon ne normira osnivanje sigurnih kuća, njihovo finansiranje, kao ni povoljnije uvjete za ostvarivanje prava po osnovu socijalne zaštite, kao što su smještaj u predškolske ustanove, dječiji dodatak, školovanje, stipendiranje, kao i stavljanje u funkciju servisa podrške žrtvama nasilja i njihovoj djeci, a posebno ako se radi o žrtvama koje su uz to i osobe s invaliditetom. Na nivou Federacije BiH nisu

¹⁹ „Službene novine Federacije BiH“, br. 36/99, 54/04, 39/06 i 14/09.

normirani opći, tehnički i stručni uvjeti koje sigurne kuće moraju ispunjavati, niti su standardizirane usluge koje sigurne kuće pružaju žrtvama nasilja. Posebno pitanje odnosi se na zaštitu osoba žrtava nasilja, koje imaju status azilanta, izbjeglica ili privremeni boravak u BiH, jer to pitanje nije riješeno, kako federalnim, tako ni kantonalnim zakonima. Problem centrima za socijalni rad predstavlja smještaj žrtava nasilja u porodici koje imaju status azilanta u sigurne kuće jer domaćim propisima nije reguliran način osiguranja sredstava za smještaj ove kategorije žrtava nasilja u porodici u sigurnim kućama. U narednom periodu potrebno je dograditi postojeće zakone kako bi se ujednačila postojeća legislativa u ovoj oblasti za područje Federacije Bosne i Hercegovine.

Žrtva nasilja u porodici kao kategorija korisnika socijalne zaštite prepoznata je u samo u tri kantonalna zakona o socijalnoj zaštiti (Kanton Sarajevo, Tuzlanski kanton i Zeničko-dobojski kanton). Međutim, jedino u Zakonu o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom²⁰ Zeničko-dobojskog kantona članom 6. ovog zakona kao pravo iz socijalne zaštite uvodi se i privremeni smještaj i zbrinjavanje u sigurnoj kući.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici propisane su zaštitne mjere koje se izriču počiniocima nasilja u porodici, a za čije provođenje su zadužene određene institucije. Osnovna svrha izricanja zaštitnih mjera je zaštita žrtve nasilja kao i pružanje odgovarajuće pomoći počiniocima nasilja u porodici (psihosocijalni tretman i liječenje od ovisnosti u određenim zdravstvenim ustanovama). Tako su na nivou Federacije BiH donesena tri podzakonska akta kojima se regulira provođenje određenih zaštitnih mjera i to:

- Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere kojim je propisan način i mjesto provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana, a svrha ove mjere je sprečavanje daljnjeg nasilničkog ponašanja, prepoznavanje lične odgovornosti i promjena ponašanja.
- Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije kojim je propisan način provedbe zaštitnih mjera udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora, zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor, zabrana približavanja žrtvi nasilja u porodici i zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju.
- Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu, opojnim drogama ili drugim psihotropnim supstancama učinilaca nasilja u porodici kojim je propisan način na koji se provodi ova mjera i mjesto provođenja mjere.

Sva tri navedena pravilnika sadrže i norme koje se odnose na način vođenja evidencije i izvještavanje. Pravilnici također sadrže odredbe koje se odnose na bliži opis postupaka za provođenje mjera. Praksa je pokazala da postoji niz problema u procesu provedbe zaštitnih mjera na osnovu propisanog postupka u navedenim pravilnicima.

S tim u vezi pokrenuta je inicijativa od Komisije za ravnopravnost spolova Skupštine Tuzlanskog kantona i Udruženja građana „Vive Žene“ iz Tuzle za izmjenu Pravilnika o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana osoba koje su počinile nasilje u smislu da ovu mjeru mogu provoditi kako pravne tako i fizičke osobe koje zadovoljavaju određene kriterije. Ovu inicijativu je Skupština Tuzlanskog kantona prihvatila i uputila Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Federalnom ministarstvu zdravstva radi daljnjeg postupanja. Pretpostavke za uključivanje pravnih i fizičkih osoba za izvršenje zaštitne mjere psihosocijalnog tretmana na području Tuzlanskog kantona već su osigurane kroz edukacije zaposlenih u centrima za socijalni rad i nevladinim organizacijama.

²⁰ „Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 13/11.

Servisi koji stoje na raspolaganju žrtvama nasilja u porodici su sigurne kuće koje djeluju u sastavu nevladinih organizacija. Nažalost, kada je riječ o ovoj vrsti podrške, ona je na raspolaganju samo u nekim kantonima, odnosno lokalnim zajednicama. Ti servisi mogu zadovoljiti samo potrebe dijela žrtava nasilja u porodici, što opet i sa tog aspekta žrtve nasilja dovodi u nepovoljnu (diskriminirajuću) situaciju. Usluge koje pružaju servisi različite su i ovise o educiranosti angažiranih kadrova u navedenim servisima i njihovoj osposobljenosti da: prepoznaju žrtvu nasilja, prijave nasilje i rade na pružanju podrške žrtvama nasilja. Efekti rada servisa ovise i o umreženosti subjekata odgovornih za rad sa žrtvama nasilja, koja je različita od kantona do kantona. Nažalost, efekti rada u oblasti nasilja u porodici opredijeljeni su i ličnim odnosom pojedinaca, institucija (vladinih i nevladinih) i odgovornih osoba u tim institucijama prema problemu nasilja u porodici. Efekti ovise svakako o kontinuitetu u radu koji institucija ili pojedinci imaju u oblasti nasilja u porodici ali i o obimu i vrsti nasilja koje se dešava na prostoru na kojem ti subjekti djeluju. Primjetno je u dijelu Federacije BiH gdje servisi za podršku i zaštitu žrtvama nasilja funkcioniraju da kvalitet rada ovisi i o tome da li je promijenjen zaposlenik u policiji, centru za socijalni rad, školi, NVO-u, da li je promijenjena rukovodeća osoba u ovim institucijama, koliko je lokalna zajednica i oni koji vode lokalnu zajednicu senzibilizirana za problem nasilja, koliko su navedeni subjekti sposobni procijeniti posljedice onoga što nasilje nosi ukoliko se na isto ne reagira i sl. Finansiranje navedenih servisa također je problem koji je prisutan u svim kantonima, izuzetak je Kanton Sarajevo koji je sistemski riješio pitanje finansiranja troškova smještaja žrtava nasilja u sigurne kuće kroz svoj budžet.

Direktno pružanje socijalne zaštite u Federaciji BiH obavlja se kroz rad deset kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu zaštitu, dva kantonalna centra za socijalni rad²¹, 79 centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite, jedan Zavod za zbrinjavanje djece s invaliditetom, jedan Zavod za vaspitanje muške djece i omladine i 16 ustanova za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja²².

Na nivou Federacije BiH nedostaje Uputstvo o vođenju evidencija o žrtvama nasilja u porodici u centrima za socijalni rad koje bi između ostalog trebalo da sadrži podatke o počiniocu nasilja (spol, dob, nacionalnost, obrazovanje, zanimanje, bračni status, srodstvo sa djetetom, zloupotreba psihoaktivnih supstanci, podaci o invaliditetu, zlostavljanje u djetinjstvu, vrsta zlostavljanja, ranije prijavljena zlostavljanja...), podaci o žrtvi zlostavljanja (između ostalog obavezna informacija o srodstvu sa počiniocem nasilja...). Evidencije koje se vode u centrima za socijalni rad u Federaciji BiH zasnovane su na kantonalnim propisima²³.

Pored ovih podataka centri za socijalni rad vode i evidencije o izrečenim zaštitnim mjerama u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Međutim, u praksi praćenje izrečenih zaštitnih mjera je različito u pojedinim lokalnim zajednicama, jer u jednom broju tih zajednica sudovi rješenja o izricanju zaštitnih mjera ne dostavljaju centrima za socijalni rad, što je direktno kršenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. S obzirom da centri ne raspolažu podacima o izrečenim zaštitnim mjerama, oni nisu u mogućnosti da prate njihovu provedbu.

²¹ Kanton Sarajevo i Bosansko-podrinjski kanton.

²² Na području FBiH čiji su osnivači kantoni, odnosno općine postoji 5 domova za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja kao Ustanova socijalne zaštite: Sarajevo, Mostar, Zenica, Tuzla i Gračanica gdje je smješteno 368-oro djece. Sredstvima NVO, vjerskih organizacija i pojedinih lokalnih zajednica osnovano je 11 ustanova za zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja: 3 u Sarajevu, Širokom Brijegu, Gračanici, Lukavcu, Kulen Vakufu, Bihaću, Međugorju, Čitluku i Varešu u kojima je smješteno 644-oro djece.

²³ Npr. u Kantonu Sarajevo evidencije u centrima za socijalni rad vode na osnovu Uputstva o vođenju evidencije o korisnicima i pruženim uslugama u javnim ustanovama („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 34/05)

Centri za socijalni rad nisu osposobljeni u potrebnom kapacitetu kadrovski, tehnički i materijalno za realizaciju propisanih i preuzetih obaveza. Jedan od razloga za prethodno navedeno je nepostojanje jedinstvenog Pravilnika o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji BiH.

Zaposlenim u centrima za socijalni rad ne osigurava se pretpostavka za realizaciju prava naknade za intervencije tokom noćnih sati u obaveznim dežurama koje su u pojedinim kantonima regulirane kroz potpisane protokole.

Dosadašnje iskustvo kao i zahtjevi s javnih rasprava ukazuju da je neophodno što hitnije izraditi Priručnik za edukaciju zaposlenih u centrima za socijalni rad za postupanje u slučajevima nasilja u porodici, po kojem bi se na jedinstven način provodila edukacija na području Federacije BiH.

Problem predstavlja i nedovoljno razumijevanje odgovornih osoba za problem nasilja u porodici i umrežavanja pojedinih sektora. Način kako se trenutno osiguravaju sredstva za rad sigurnih kuća, zaštitu žrtava nasilja, rad servisa, policije, centara za socijalni rad, udruženja koja pomažu žrtvama nasilja bez sistemskog i sveobuhvatnog pristupa ne ostavljaju mogućnost dugoročnog strateškog djelovanja. U većini slučajeva ova sredstva se osiguravaju iz donatorskih sredstava.

4.3. Zapošljavanje

Strategijom zapošljavanja u Federaciji BiH (2009-2013) uspostavljen je Strateški cilj 2 – Osigurati inkluzivna tržišta rada kroz sprečavanje dugoročne nezaposlenosti, neaktivnosti, socijalne isključenosti i siromaštva za radno sposobno stanovništvo. S obzirom da žrtve nasilja u porodici po svom statusu na tržištu rada mogu da spadaju u socijalno isključene osobe, jer se nalaze u posebnim životnim okolnostima, već od 2009. godine obuhvaćene su mjerama aktivne politike zapošljavanja koje provode Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje. Doktrinom rada javnih službi za zapošljavanje u Federaciji BiH definirano je da, pored mladih bez zanimanja i radnog iskustva, dugoročno nezaposlenih, starijih od 40 godina, osoba s invaliditetom, samohranih roditelja, također žrtve nasilja spadaju u posebnu kategoriju nezaposlenih osoba, kod kojih razloge za povećanu osjetljivost ili ugroženost čini upravo nasilje u porodici.

Osim toga, članom 8. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba²⁴ utvrđena je nadležnost službi za zapošljavanje za donošenje i provođenje programa mjera za brže zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih osoba čije je zapošljavanje otežano. S obzirom da žrtve nasilja u porodici spadaju u ovu kategoriju nezaposlenih osoba, jasno je da postoji zakonska podloga za pružanje usluga u smislu člana 20. Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – CAHVIO, tj. provođenje mjera koje obuhvataju pomoć prilikom zapošljavanja.

Prilikom obrade nezaposlene osobe iz ove kategorije i njene pripreme za tržište rada potreban je multidisciplinarni pristup koji podrazumijeva obradu stručnjaka različitih profila (psihologa, socijalnih radnika, ljekara specijalista medicine rada i dr.), te je također potreban i individualni

²⁴ „Službene novine Federacije BiH“, broj 55/00, 41/01, 22/05 i 9/08

pristup koji uvažava specifičnost pojedinca i omogućava određivanje daljnjih profesionalnih ciljeva. U smislu jačanja nezaposlene osobe (žrtve nasilja) u kontekstu njenog boljeg i kvalitetnijeg statusa na tržištu, napominjemo da pored mjera sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja, Federalni zavod i kantonalne službe za zapošljavanje, u sklopu mjera aktivne politike zapošljavanja, podrazumijevaju i provode projekte obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije. S tim u vezi potrebna je i dodatna edukacija zaposlenika u službama za zapošljavanje, te povezivanje službi sa drugim institucijama i organizacijama koje žrtvama nasilja pružaju određenu vrstu pomoći.

Također, potrebno je naglasiti da programi zapošljavanja nisu do sada bili usmjereni prema osobama koje su počinile nasilje, iako u teoriji rada sa nezaposlenim osobama postoje i mjere za osobe koje su počinile nasilje u smislu njihove reintegracije u društvo.

4.4. Zdravstvena zaštita

Prepoznavanje znakova nasilja u porodici i pravovremeno reagiranje moguće je u zdravstvenim ustanovama uspostavljanjem sistema u kojem se zdravstvene ustanove prepoznaju kao mjesto od povjerenja, a zdravstveni radnici imaju jasne smjernice djelovanja uz potrebnu senzibilizaciju za adekvatno reagiranje u pojedinim slučajevima nasilja u porodici. Važnost pravovremenog djelovanja leži i u činjenici da nasilje u porodici, osim vidljivih fizičkih povreda, ostavlja posljedice i na mentalno zdravlje, intelektualni razvoj, socijalno ponašanje, a kod djece i na školski uspjeh.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti²⁵ propisuje da su zdravstvenom zaštitom obuhvaćene, između ostalog, i žrtve nasilja u zajednici koje nisu zdravstveno osigurane po nekom drugom osnovu (član 12. stav 1.). Usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o zdravstvenom osiguranju²⁶, izvornim osiguranicima smatraju se i djeca od početka pa do kraja školovanja.

Sredstva potrebna za finansiranje zdravstvene zaštite ovih kategorija stanovništva ostvaruju se iz: prihoda prikupljenih po osnovu doprinosa za zdravstveno osiguranje, sredstava budžeta kantona saglasno mogućnostima kantonalnog budžeta u kalendarskoj godini, iz učešća korisnika zdravstvene zaštite u pokriću dijela ili ukupnih troškova zdravstvene zaštite, kao i iz drugih izvora, na način i pod uvjetima određenim zakonom.

Član 12. Zakona o zdravstvenoj zaštiti treba promatrati u kontekstu Osnovnog paketa zdravstvenih prava usvojenog od Parlamenta Federacije BiH u 2009. godini, a saglasno propisima o zdravstvenom osiguranju. Naime, s ciljem ujednačavanja prava osiguranika u okviru obaveznog zdravstvenog osiguranja u svim kantonima Parlament Federacije BiH je 2009. godine donio **Odluku o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava i Odluku o maksimalnim iznosima neposrednog sudjelovanja osiguranih osoba u troškovima korištenja pojedinih vidova zdravstvene zaštite u osnovnom paketu zdravstvenih prava** („Službene novine Federacije BiH“, broj 21/09). Ovim odlukama se ujednačavaju prava osiguranika u svim kantonima iz oblasti obaveznog zdravstvenog osiguranja, te također regulira paket zdravstvenih prava i za neosigurane osobe. Osnovni paket zdravstvenih prava utvrdio je **prava osiguranika i članova njihovih porodica**, kao i negativnu listu zdravstvenih usluga, tj. listu usluga koje se ne mogu ostvariti na teret sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja. Također, ovim paketom predviđen je **set osnovnih prava za neosigurane osobe** koji se finansira sredstvima budžeta kantona ili općine prema mjestu

²⁵ „Službene novine Federacije BiH“, broj 46/10.

²⁶ „Službene novine Federacije BiH“, broj 70/08.

zadnjeg prebivališta neosigurane osobe. Implementiranje i finansiranje osnovnog paketa zdravstvenih prava je zajednička obaveza Federacije i kantona, kako u pogledu donošenja odgovarajućih provedbenih akata, tako i u pogledu finansiranja, posebno jednakomjernog finansiranja nedostajućeg dijela finansijskih sredstava po kantonima za provođenje osnovnog paketa zdravstvenih prava. Nažalost, implementiranje ovog paketa nije ujednačeno po svim kantonima; otežano teku aktivnosti u vezi s usklađivanjem kantonalnih propisa sa pravnim rješenjima iz osnovnog paketa zdravstvenih prava, ali i pronalaženjem dodatnih izvora finansiranja istog (kao npr. subvencioniranje sektora zdravstva sredstvima budžeta prikupljenih po osnovu PDV-a, usmjeravanja dijela sredstava prikupljenih po osnovu akciza u fondove zdravstvenog osiguranja, promjena strukture prihoda zavoda zdravstvenog osiguranja povećavanjem iznosa poreznih prihoda iz budžeta i dr.). Ključna zapreka implementaciji leži u lošem finansijskom stanju u kantonima.

Bitno je napomenuti da se sve u vezi sa osnovnim paketom zdravstvenih prava odnosi i na žene žrtve nasilja, odnosno vezano je za njihov status osigurane ili neosigurane osobe. Žene žrtve nasilja koje nisu osigurane po bilo kojem drugom osnovu mogu se podvesti pod Tačku XI Odluke o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava, koja se odnosi na paket zdravstvenih prava neosiguranih osoba. **Paket zdravstvenih prava za neosigurane osobe finansira se sredstvima budžeta kantona ili općine prema mjestu zadnjeg prebivališta neosigurane osobe.** Osnovnim paketom zdravstvenih prava utvrđen je, dakle, minimalni obim prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, kako za osigurane, tako i za neosigurane osobe. Međutim, činjenica je da u uvjetima Stand by aranžmana sa MMF-om budžeti Federacije, kantona i općine bilježe stalnu deficitarnost, te da je vrlo teško uvesti nove budžetske pozicije. Naravno, sve ovo ima direktne posljedice po dostignuti obim i vrstu zdravstvene zaštite, te se odražava i na posebno vulnerabilne skupine stanovništva. S tim u vezi, Federalno ministarstvo zdravstva će, zajedno sa Zavodom zdravstvenog osiguranja i reosiguranja Federacije BiH, kontinuirano raditi i nastaviti će daljnje aktivnosti koje se odnose na implementaciju federalnih odluka o osnovnom paketu zdravstvenih prava, te pronalaženju novih izvora finansiranja sektora zdravstva, bilo putem refundiranja troškova zdravstvenim ustanovama i zavodima zdravstvenog osiguranja uplaćenih po osnovu PDV-a iz budžetskih sredstava, odnosno usmjeravanjem dijela prihoda od PDV-a i akciza direktno u fondove zdravstvenog osiguranja. Naravno, sa svoje strane i kantoni moraju uložiti dodatni napor da ispune svoje obaveze odnosno trebaju prestati s praksom donošenja kantonalnih propisa iz oblasti zdravstva koji su suprotni federalnim propisima, jer se time narušava konzistentnost i jedinstvenost sistema zdravstva Federacije BiH u cjelini.

Ovdje treba naglasiti da je, saglasno Programu rada Federalnog ministarstva zdravstva za 2012. godinu, planirano donošenje novog Zakona o zdravstvenom osiguranju. Izrada zakona je u toku, a novim rješenjima se predviđa definiranje žrtve nasilja kao izvornih osiguranika, što trenutno nije slučaj, a čime bi se osiguralo ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu ove vulnerabilne kategorije stanovništva, i mimo hitnih medicinskih intervencija, u slučaju kada one nisu osigurane po nekom drugom osnovu. Također, treba napomenuti da pitanje utvrđivanja statusa žrtve nasilja u porodici jeste pitanje koje treba razmotriti u saradnji sa sektorom za rad i socijalnu politiku, jer je prvenstveno potrebno utvrditi žrtve nasilja kao socijalnu kategoriju, iz kojeg statusa proizlaze određena prava, između ostalog, i pravo na zdravstvenu zaštitu. Treba istaknuti da je pri tome potrebno definirati ko i na koji način će rješavati formalno-pravni status žrtve; ukoliko se status žrtve poveže sa statusom izvornog osiguranika, to onda podrazumijeva da za tu osobu mora biti definiran i obveznik uplate doprinosa po osnovu zdravstvenog osiguranja. No, kako je zakon u pripremi, nemoguće je prejudicirati konačna pravna rješenja, ali je važno istaknuti da ministarstvo ima u vidu unapređenje zdravstvene zaštite za žrtve nasilja u porodici.

Nadalje, Zakonom o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata²⁷ utvrđuje se da svaki pacijent, pa i onaj koji je u statusu žrtve nasilja u porodici, ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu, kao i sva druga prava koja proizilaze iz prava na zdravstvenu zaštitu.

Federalno ministarstvo zdravstva izdalo je Priručnik za obuku zdravstvenih radnika, na osnovu kojeg je provedena obuka 20 profesionalaca (doktor porodične medicine i medicinka sestra u timu). Ovi profesionalci, koje su imenovala kantonalna ministarstva zdravstva, proveli su edukacije u 28 zdravstvenih ustanova, pri čemu je obučeno 895 zdravstvenih radnika. Cilj ovih edukacija je senzibilizacija zdravstvenih radnika po pitanju prepoznavanja, postupanja i djelovanja u slučaju nasilja u porodici, ali i povećanje svijesti kod zdravstvenih radnika po pitanju zaštite podataka, što je posebno važno u manjim sredinama, pravovremenog informiranja žrtve nasilja o službama podrške, te ostvarivanja saradnje sa drugim institucijama. Također, tema edukacija je bilo i evidentiranje prema Desetoj reviziji Međunarodne klasifikacije bolesti, povreda i uzroka smrti ICD-10 i prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici, odnosno saradnja zdravstvenih radnika sa drugim subjektima zaštite.

Vezano za edukaciju zdravstvenih radnika, kao i promotivne aktivnosti u sektoru zdravstva, potrebno je skrenuti pažnju na sljedeće:

Članom 17. Zakona o zdravstvenoj zaštiti regulirana je društvena briga za javno zdravlje, odnosno definiran je pojam javnog zdravlja. Tako se pod javnim zdravljem, u smislu ovog zakona, podrazumijeva ostvarivanje javnog interesa stvaranjem uvjeta za očuvanje zdravlja stanovništva putem organiziranih sveobuhvatnih aktivnosti društva usmjerenih na očuvanje fizičkog i mentalnog zdravlja, odnosno očuvanje životne okoline, kao i sprečavanje pojave faktora rizika za nastanak bolesti i povreda, koji se ostvaruju primjenom zdravstvenih tehnologija i mjerama namijenjenim za promociju zdravlja, prevenciju bolesti i poboljšanje kvaliteta života. Među osnovnim javnozdravstvenim funkcijama je razvoj i obuka ljudskih resursa u javnom zdravlju.

Navedenu odredbu je potrebno promatrati u kontekstu člana 116. citiranog Zakona kojim se utvrđuje da Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH, kao zdravstvena ustanova za obavljanje javnozdravstvene djelatnosti na teritoriji Federacije BiH, obavlja, između ostalog, i planiranje, organiziranje i provođenje djelatnosti kontinuirane medicinske edukacije i kontinuiranog profesionalnog razvoja u sektoru zdravstva. Saglasno članu 119. stav 3. Zakona i kantonalni zavodi za javno zdravstvo mogu obavljati djelatnosti vezane za edukaciju.

Također, zavodi za javno zdravstvo planiraju, organiziraju i provode aktivnosti promocije zdravlja i zdravstvenog odgoja stanovništva. Osim toga, Federalni zavod za javno zdravstvo u okviru svoje djelatnosti prati i evaluira provođenje preventivno-promotivnih programa, te drugih mjera zdravstvene zaštite, te priprema, prati i evaluira programe zaštite zdravlja rizičnih grupa stanovništva i stanovništva sa posebnim potrebama.

Nadalje, Federalno ministarstvo zdravstva je, u vezi sa pripremom novog strateškog dokumenta o nasilju u porodici, zatražilo od svih kantonalnih ministarstava zdravstva i zdravstvenih ustanova na području Federacije BiH podatke o postupanju zdravstvenih ustanova u slučaju kada zdravstveni radnici prepoznaju da je nad pacijentom vršen neki oblik nasilja, podatke o provedenim edukacijama o prepoznavanju slučajeva nasilja, kao i njihovo mišljenje o kvalitetu tih edukacija. Također, zatraženi su podaci od centara za mentalno zdravlje o problemima i pozitivnim iskustvima u provedbi zaštitne mjere psihosocijalnog tretmana počinioca nasilja u porodici.

²⁷ „Službene novine Federacije BiH“, broj 40/10.

Podatke je dostavila većina kantonalnih ministarstava zdravstva, odnosno pedesetak zdravstvenih ustanova, kao i većina zavoda za javno zdravstvo sa područja Federacije BiH.

Na temelju analize dostavljenih podataka može se zaključiti da jedan broj zdravstvenih ustanova evidentira prepoznate slučajeve nasilja u porodici u skladu sa Desetom revizijom Međunarodne klasifikacije bolesti, povreda i uzroka smrti ICD-10. To je posebno istaknuto u onim zdravstvenim ustanovama koje su kroz lokalne protokole povezane sa svim nadležnim institucijama i ustanovama koje pružaju odgovarajuće vidove pomoći žrtvama nasilja, odnosno uključene su na neki način u tretman osoba koje su počinile nasilje. Međutim, postoje i slučajevi da se, naprimjer, u Centru za mentalno zdravlje Zenica objedinjuju svi podaci o evidentiranim slučajevima nasilja u okviru JU „Dom zdravlja“ Zenica na način da evidencije sadrže osnovne podatke o žrtvi nasilja, srodstvu sa osobom koja je počinila nasilje, vrsti nasilja i preduzetim mjerama od strane zdravstvenih radnika. Slično, naprimjer, Dom zdravlja Cazin slučajeve nasilja u porodici evidentira u poseban protokol za žrtve porodičnog nasilja. Pristup zdravstvenih ustanova nije ujednačen kada je riječ o evidentiranju nasilja u porodici. Nadalje, iz dostavljenih odgovora proizlazi da veliki broj zdravstvenih ustanova ukazuje na potrebu uspostavljanja jasnih multisektorskih komunikacionih protokola, koji bi razjasnili ulogu zdravstvenog radnika u kontekstu sumnje ili prijave nasilja u porodici. Ovi protokoli treba da pojasne uloge i obaveze svih nadležnih tijela i njihovih zaposlenika, odnosno relevantne adrese u lancu komunikacije, te vrstu i način upućivanja potrebnih informacija od jednog subjekta (sektora) prema drugom. Također je naglašena potreba za upoznavanjem sa važećim propisima o zaštiti od nasilja u porodici, procedurama postupanja, evidencijama u oblasti zdravstva, obavezi prijavljivanja i postupanja u slučaju prijavljivanja nasilja u porodici. Mali broj prijave nasilja u porodici, kao i šutnja žrtve o tome, veliki broj zdravstvenih ustanova komentira specifičnostima kulturnog miljea u kojem živimo, izuzetno izražene stigme spram žrtava, te naglašenim patrijarhalnim ulogama u odnosu muškarac – žena, posebno prisutnim u ruralnim sredinama. U pogledu izvršavanja zaštitnih mjera nad počiniteljem nasilja u porodici predviđenih Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, centri za mentalno zdravlje naglašavaju da te mjere ne izvršavaju iz razloga što nemaju dostavljenih zahtjeva od strane suda. Također, naglašavaju potrebu za dodatnom edukacijom u oblasti psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja, i ukazuju na potrebu revidiranja Pravilnika o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana počinioca nasilja u porodici.²⁸

Kako bi se zdravstvene ustanove profilirale kao mjesto od povjerenja, a i samim žrtvama nasilja ukazalo na pojedine oblike nasilja, kontinuirano se provode promotivne kampanje od strane vladinih i nevladinih organizacija, međutim, treba nastaviti u pravcu da adekvatni promotivni materijali budu dostupni zdravstvenim ustanovama i stavljeni na raspolaganje, kako žrtvama nasilja, tako i svim drugim osobama u zdravstvenom sistemu. Iako su u dosadašnjoj praksi korišteni mediji u promicanju uloge zdravstvenih ustanova u zaštiti žrtava nasilja, u narednom periodu bi trebalo jačati edukativne aktivnosti kroz medije. S tim u vezi, treba naglasiti da navedene aktivnosti kada su u pitanju mediji, i promocija uopće, nužno moraju biti multisektorske radi stvaranja cjelovite slike o potrebi reagiranja na nasilje u porodici, kao i načinu reagiranja kako od samih žrtava, građana koji su svjedoci tome i samog sistema. Navedeno treba da obuhvati jasne smjernice u smislu prava žrtava i načina ostvarivanja tih prava, te jasno predstavljenu prekršajnu i krivičnu politiku spram počinitelja nasilja koja treba, između ostalog, da ima i preventivni efekat.

²⁸ „Službene novine Federacije BiH“, broj 23/08.

Uprkos brojnim aktivnostima u zdravstvenom sektoru, pristup problemu nasilja u porodici i dalje u praksi ostaje različit od ustanove do ustanove, odnosno od sredine do sredine. Zdravstveni radnik, i onda kada stekne odgovarajuća znanja i postane senzibilan po pitanju nasilja u porodici, bez sveobuhvatnog sistema u kojem treba da djeluje, ostaje nemoćan. Stoga se ističe potreba nastavka edukacija, a posebno senzibilizacije upravljačkih struktura u zdravstvu, ali i nadležnih kantonalnih ministarstava zdravstva, kako u smislu kreiranja prioriteta, tako i po pitanju finansiranja u ovoj oblasti.

U skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici²⁹, a vezano za provođenje zaštitnih mjera, donesen je Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana počinioca nasilja u porodici³⁰ i Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu, drogama ili drugim psihotropnim supstancama počinitelja nasilja u porodici³¹. Posebno kada je u pitanju provođenje psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u porodici, ova zaštitna mjera, koja se provodi u centrima za mentalno zdravlje u okviru primarne zdravstvene zaštite skoro da nije ni izricana. Važno je naglasiti da potreba za psihosocijalnim tretmanom nije uvijek povezana sa određenim mentalnim poremećajem, koji bi se mogao tretirati u centrima za mentalno zdravlje u zajednici, što i jeste zadatak osoblja zaposlenog u centrima za mentalno zdravlje. Također, za provođenje ovog tretmana potrebna je dodatna edukacija.

S tim u vezi, kao što je i naprijed istaknuto, Skupština Tuzlanskog kantona je podržala Inicijativu Udruženja građana „Vive Žene“ (nakon provedene edukacije profesionalaca za provedbu psihosocijalnog tretmana osoba koje su počinile nasilje u porodici) za izmjenom postojećeg ili donošenjem novog pravilnika za provedbu psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u porodici. Federalno ministarstvo zdravstva je podržalo ovu inicijativu s napomenom da posebno treba obratiti pažnju na kriterije za odabir subjekata koji mogu raditi sa osobama koje su počinile nasilje, kao i donošenja jedinstvenih programa za rad sa osobama koje su počinile nasilje. Stoga se novim pravilnikom trebaju specificirati uvjeti za provođenje ovog tretmana na osnovu kojih bi se vršila certifikacija fizičkih i pravnih osoba koje mogu provoditi psihosocijalne tretmane, o čemu je potrebno voditi urednu evidenciju na jednom mjestu. Ista treba biti dostupna nadležnim sudovima radi znanja gdje je moguće tu mjeru provoditi.

U pogledu postupanja po Pravilniku o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu, informacije koje smo zaprimili od centara za mentalno zdravlje u zajednici ukazuju da je samo nekoliko zdravstvenih ustanova provodilo ove mjere, i to u neznatnom broju. Dvije zdravstvene ustanove navode da provođenja ove mjere u praksi nije bilo iz razloga nedovoljne saradnje nadležnih organa i ustanova. I u par slučajeva kad se počinitelj javio na liječenje od ovisnosti, izostala je saradnja sa nadležnim centrom za socijalni rad i nadležnim sudom. Konkretno, radi se o dodatnim pitanjima koja su zdravstvene ustanove slale na ove adrese, ali odgovor ni nakon provedene mjere nisu zaprimili. Nadalje, u vezi sa educiranošću zaposlenika centara za mentalno zdravlje u zajednici za provođenje ove mjere, treba istaknuti da je Federalno ministarstvo zdravstva donijelo Pravilnik o organizaciji i bližim uvjetima prostora, medicinsko-tehničke opreme i stručnog kadra, koje trebaju ispunjavati centri za mentalno zdravlje u zajednici, kao i edukaciji iz oblasti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci. Navedeni Pravilnik, osim uvjeta koje centri moraju ispunjavati, uređuje i način provođenja i trajanja edukacije iz oblasti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci. Tako je predviđeno da članovi tima u centrima za mentalno zdravlje

²⁹ „Službene novine Federacije BiH“, br. 22/05 i 51/06.

³⁰ „Službene novine Federacije BiH“, broj 60/06.

³¹ „Službene novine Federacije BiH“, broj 23/08.

trebaju imati edukaciju iz oblasti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci, te s tim u vezi definiran je i program obuke. Cilj je da se tokom edukacije polaznici upoznaju sa osnovama iz oblasti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci, principima timskog rada u tretmanu ovisnika, kao i praktičnim terapijskim postupcima koji se koriste u postupku odvikavanja od psihoaktivnih supstanci. Dakle, i ovaj vid edukacija osoblja zaposlenog u centrima za mentalno zdravlje u zajednici trebao bi doprinijeti unapređenju znanja koja se odnose na liječenje ovisnosti. Efekte njegove implementacije moguće je očekivati tek u periodu koji slijedi.

Što se tiče prijave nasilja u porodici od strane liječnika nadležnim policijskim organima, treba ukazati na sljedeće: osim obaveze koja, u tom smislu, nedvojbeno proizlazi iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, ova je obaveza naglašena i u separatnom Zakonu o ljekarstvu, koji regulira ljekarsku djelatnost. Članom 41. ovog zakona predviđeno je da je liječnik obavezan podnijeti prijavu policiji ili drugom nadležnom državnom organu kada tokom obavljanja ljekarske djelatnosti posumnja da je djetetu, maloljetnoj, odnosno nemoćnoj osobi zdravstveno stanje ugroženo zbog grubog zanemarivanja funkcija zbrinjavanja, odnosno zapuštanja i zlostavljanja od strane osobe koja je dužna da se stara o njoj, ili kada postoje znakovi bilo kojeg vida zlostavljanja od strane člana porodice ili druge osobe. Navedenu normu treba posmatrati kao jedan od načina da se ljekarima ukaže na obaveze koje imaju prema propisima o krivičnom postupku ili propisima o zaštiti od nasilja u porodici.

4.5. Sigurnost

Prema Ustavu Federacije BiH u nadležnosti Federacije BiH su poslovi suzbijanja terorizma, međukantonalnog kriminala, neovlaštene trgovine drogom i organiziranog kriminala. Navedeni poslovi su organizirani u okviru Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova u djelokrugu poslova Federalne uprave policije koja se nalazi u sastavu Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova. Iz navedenog proizilazi da su poslovi koji se odnose na nasilje u porodici iz nadležnosti kantona i njihovo izvršenje se organizira u okviru kantonalnog organa unutrašnjih poslova.

Zakonski propisi koji reguliraju pitanja nasilja u porodici, a u kojima važno učešće imaju policijske agencije u Federaciji BiH su sljedeći: Krivični zakon Federacije BiH i Krivični zakon BiH – određena krivična djela iz oblasti nasilja u porodici, Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH i Zakon o krivičnom postupku BiH – na osnovu ovih zakona utvrđen pravni osnov za vođenje kaznenih evidencija i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici – na osnovu ovog zakona donesen je Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije u kojem su utvrđene mjere zaštite u slučajevima nasilja u porodici u kojima postupaju policijski organi.

Sve do reforme krivičnog zakonodavstva (2003. godine), nasilje u porodici smatrano je privatnim problemom, gdje policija nije mogla da intervenira, osim u slučajevima kada bi žrtvi (članu porodice) bile nanesene teške tjelesne povrede. Krivični zakon Federacije BiH, („Sl. novine Federacije BiH“ broj 36/03), glava XX, Krivična djela protiv braka, porodice i omladine (čl. 214 - čl. 224), nasilje u porodici članom 222. definira kao posebno djelo. U članu 2. stav 20. Krivičnog zakona Federacije BiH, članovi porodice se smatraju: bračni i vanbračni drug, bivši bračni i vanbračni drug, krvni rođak u ravnoj liniji, usvojitelj i posvojenik, rođak u pobočnoj liniji do trećeg stepena zaključno i srodnik po tazbini do drugog stepena zaključno. U okviru definicije članova porodice, mogu se počiniti i krivična djela iz Glave XIX, “Krivična djela protiv spolne slobode i morala “ (član 203. Silovanje, član 205. Spolni odnošaj zloupotrebom položaja i dr.) kao i Glave XVI

protiv "Života i tijela" (166. Ubistvo, 169. Čedomorstvo, 172. Teške tjelesne povrede, 173. Lake tjelesne povrede).

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj: 22/05 i 51/06), u nadležnosti policije je praćenje provedbe tri zaštitne mjere:

- udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor,
- zabrana približavanja žrtvi nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju,
- zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju.

Ove zaštitne mjere imaju za cilj zaštitu žrtve nasilja u porodici.

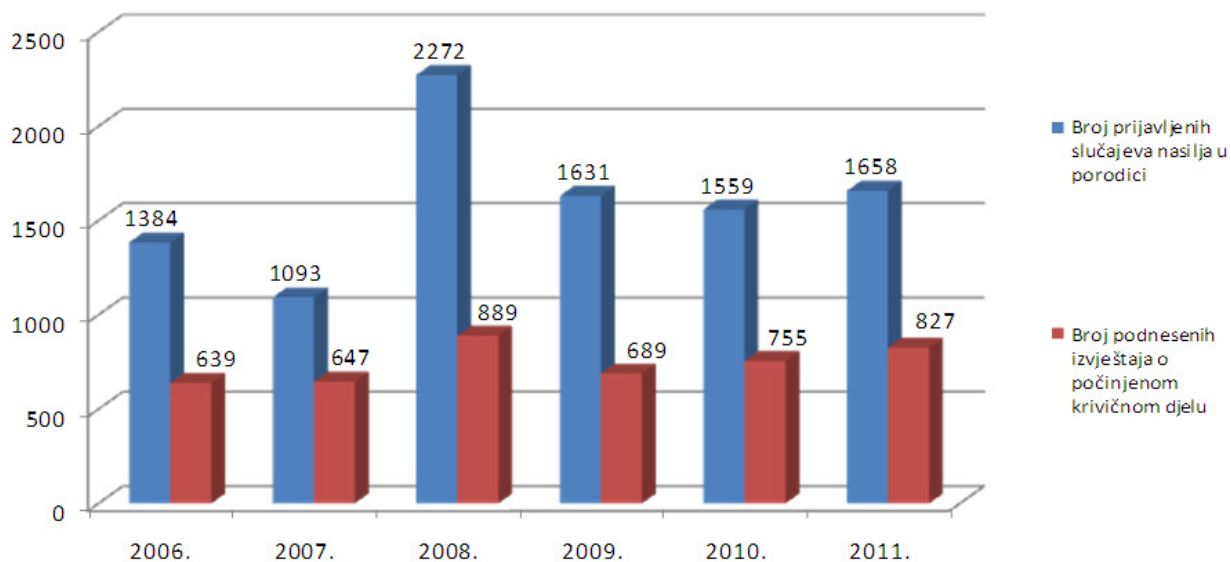
Pravilnikom o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije («Sl.novine Federacije BiH», broj 9/06), uređuje se način provedbe zaštitnih mjera i to: 1. udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor, 2. zabrana približavanja žrtvi nasilja u porodici i 3. zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju u porodici.

Usvajanjem Zakona o zaštiti od nasilja u porodici bit će potrebno usaglasiti ovaj pravilnik sa rješenjima sadržanim u tom zakonu.

Kada je u pitanju vođenje službenih evidencija koje su u vezi sa nasiljem u porodici, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova vode evidencije utvrđene u Zakonu o policijskim službenicima, kao i evidencije koje se vode na osnovu Zakona o krivičnom postupku (kaznena evidencija) i Pravilnika o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije. Imajući u vidu da je praksa pokazala da je potrebno voditi evidenciju o počinjenim krivičnim djelima koja su vezana za porodicu, članove porodice, kao i prijavljenim slučajevima nasilja u porodici koja se odnose na ta krivična djela, radi kvalitetnog praćenja i izvještavanja u vezi s prijavljenim slučajevima i provođenjem zaštitnih mjera, potrebno je da se vode evidencije čiji će pravni osnov biti sadržan u Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici. Ove evidencije trebaju osigurati da podaci budu kvalitetni i adekvatni za obradu pitanja iz oblasti nasilja u porodici.

Također, praksa je pokazala da zbog velikog broja subjekata za podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera (policija, tužilaštvo, organ starateljstva i dr.), nisu u svim slučajevima podneseni zahtjevi za izricanjem zaštitnih mjera iako je za to postojao osnov, kao i da se u Registru novčanih kazni ne može evidentirati odbijanje-kršenje izvršenja izrečene zaštitne mjere. Novim Prijedlogom Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, predviđeno je da podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera vrši policija, a u izuzetnim slučajevima tužilaštvo, čime je omogućeno da se svi prijavljeni slučajevi nasilja u porodici procesuiraju i evidentiraju.

Gender Centar Federacije BiH od 2006. redovno prikuplja podatke prema članu 222. Krivičnog zakona Federacije BiH – nasilje u porodici od svih kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Prema podacima kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici vezano za član 222. Krivičnog zakona Federacije BiH u periodu 2006. – 2011. iznosio je ukupno 9.597, dok je u istom periodu podneseno 4.446 izvještaja o počinjenom krivičnom djelu. U tabeli koja slijedi prikazani su podaci prema godinama.

Imajući u vidu da Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova vrši stručno osposobljavanje i usavršavanje za potrebe policije, potrebno je kontinuirano organizirati specijalističke kurseve koji bi uključivali i oblasti nasilja u porodici. Ovi specijalistički kursevi bili bi organizirani u saradnji sa svim subjektima koji u svom radu prate poslove iz oblasti nasilja u porodici (situacione vježbe, zaštita žrtve i dr.). S tim u vezi bi se u okviru redovnih kurseva na Policijskoj akademiji mogle obraditi i teme nasilja u porodici, kao što su Rad policije u zajednici, Specijalistički kursevi, TAIEX modaliteti pomoći i dr. Također, u okviru UNDP/UNFPA projekta „Prevenција i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja u BiH“ izrađen je Nastavni plan i program za realizaciju obuke „Prevenција i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini“ i Priručnik za realizaciju obuke policijskih službenika u Federaciji BiH koji je Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova prihvatilo i prema kojem su u 2011. godini provedena četiri ciklusa obuka. U okviru obuke je obuhvaćena i simulacija slučajeva. U 2011. godini je kroz tri početna ciklusa obuhvaćeno 55 policijskih službenika, dok su na četvrtom, instruktorskom kursu, obuku prošla 22 policijska službenika. Ovakav vid edukacije koji su provodili profesori sa akademije i eksperti iz različitih oblasti pokazao se kao veoma koristan. Međutim, predloženo je da se ova vrsta obuke provodi kroz redovno školovanje kadeta na policijskoj akademiji, kako bi svi budući policijski službenici nakon završetka redovnog školovanja stekli saznanja o specifičnosti nasilja u porodici.

Također je potrebno da u kantonalnim zakonima o policijskim službenicima kod pravilnika kojim se uređuje trajanje, nastavni plan i program osnovne obuke i obaveza kadeta u toku obuke budu obuhvaćena pitanja koja se odnose na zaštitne mjere utvrđene u Pravilniku o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije.

Potrebno je istaknuti da su u svim lokalnim zajednicama, odnosno u kantonima u kojima su potpisani protokoli o međusobnoj saradnji svih subjekata koji pružaju pojedini vid zaštite žrtvama nasilja aktivno uključene i policijske strukture. Ovaj vid reguliranja pitanja nasilja u porodici naročito je značajan kroz projekat „Rad policije u zajednici“ gdje bi policija informirala putem obrazovnih institucija, mjesnih zajednica ili na drugi način obavještavala ciljne grupe kod sprečavanja i zaštite od nasilja u porodici. Ovaj projekat je dobio podršku svih lokalnih zajednica u kojima se provodio, kao jedan od najuspješnijih u oblasti nasilja u porodici. Također se traži da kantonalna ministarstva i Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova nastavi sa ovim projektom.

Imajući u vidu gore spomenuto, te u cilju što bolje zaštite i borbe protiv nasilja u porodici, kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova treba da u svojim Pravilnicima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta utvrde radna mjesta na kojima bi se obavljali samo poslovi iz oblasti nasilja u porodici, uključujući i prevenciju. Također je potrebno osigurati posebne prostorije u okviru kojih bi se obavljali poslovi iz oblasti nasilja u porodici (razgovor i dr.)

4.6. Pravosuđe

Federalno ministarstvo pravde u skladu sa svojim nadležnostima, a u odnosu na ovu oblast pojavljuje se kao obrađivač propisa i to: Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH, Krivičnog zakona Federacije BiH, Zakona o parničnom postupku Federacije BiH, Porodičnog zakona Federacije BiH, Zakona o izvršnom postupku, Zakona o obligacionim odnosima i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Uzimajući u obzir navedeno, Federalno ministarstvo pravde kontinuirano provodi aktivnosti na analizi zakonskih rješenja iz navedenih propisa, kao i utvrđivanja eventualnih manjkavosti koje ti propisi sa sobom nose. Federalno ministarstvo pravde je u saradnji sa Gender Centrom Federacije BiH izradilo tekst Nacrta zakona o zaštiti od nasilja u porodici, te ga uputilo Vladi Federacije BiH radi utvrđivanja prijedloga navedenog zakonskog teksta. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na svojoj 48. sjednici, održanoj 8.5.2012. godine u Sarajevu, utvrdila Prijedlog zakona o zaštiti od nasilja u porodici i uputila ga Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine.

Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH usvojio je Prijedlog zakona o zaštiti nasilja u porodici te je za očekivati da će u najkraćem vremenskom roku isto uraditi i Dom naroda Parlamenta Federacije BiH.

Federalno ministarstvo pravde je formiralo radnu grupu za izradu teksta Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH. Radna grupa će pored analize teksta koji se odnosi na osnovne razloge za donošenje ovog propisa istovremeno izvršiti analizu zakonskih rješenja koja se na direktan ili indirektan način odnose na ovu oblast. Okončanje ove aktivnosti predviđa se za mart/april 2013. godine.

Na osnovu rezultata izvršene analize Federalno ministarstvo pravde će se opredijeliti da li je potrebno pristupiti izmjenama i dopunama navedenog zakonskog propisa u svjetlu Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Federalno ministarstvo pravde kao obrađivač Krivičnog zakona Federacije BiH svakodnevno vrši analizu teksta ovog zakona, kao i rezultata njegove primjene u praksi.

Federalno ministarstvo pravde će u 2013. godini formirati radnu grupu koja će izvršiti analizu usklađenosti zakonskih rješenja iz ovog propisa u svjetlu Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te na osnovu rezultata izvršene analize eventualno pristupiti izradi teksta Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije BiH.

Federalno ministarstvo pravde će kao obrađivač Zakona o parničnom postupku Federacije BiH, Zakona o izvršnom postupku Federacije BiH, Porodičnog zakona Federacije BiH, kao i Zakona o obligacionim odnosima, izvršiti analizu usklađenosti navedenih propisa sa Konvencijom Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici te će na osnovu

rezultata navedene analize, ukoliko to bude potrebno, 2014. godine pristupiti odgovarajućim izmjenama i dopunama tih zakonskih propisa.

Vodeći računa o aktivnostima poduzetim u cilju izrade kvalitetnih normativnih okvira kojima bi se reguliralo pružanje besplatne pravne pomoći na nivou BiH, kao i na nivou kantona, Federalno ministarstvo pravde će nakon procjene ustavnog osnova za donošenje ovakvog propisa na nivou Federacije BiH, te ukoliko se ustanovi da takav osnov postoji, pristupiti izradi okvirnog zakona kojim bi se regulirala besplatna pravna pomoć pred organima uprave, kao i drugim institucijama na federalnom nivou, a posebno sa aspekta pružanja takve pomoći žrtvama nasilja u porodici.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim nadležnostima, kroz svoje desetogodišnje postojanje nastoji nosiocima pravosudnih funkcija osigurati kvalitetnu i potpunu edukaciju u svim pravnim oblastima. Prateći novine u međunarodnom i domaćem zakonodavstvu, sudske prakse, kako sudova u Bosni i Hercegovini, tako i sudova u inozemstvu, angažirajući kao edukatore nosioce pravosudnih funkcija, ali i uvažene članove akademske zajednice, međunarodne eksperte, predstavnike nevladinih organizacija te zaposlene u relevantnim državnim institucijama – sudijama i tužiocima u Bosni i Hercegovini daje se pristup i prilika za kvalitetno stručno usavršavanje. Sudije i tužioci, kroz edukativne aktivnosti iz oblasti: krivičnog prava, ljudskih prava, Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, porodičnog prava te prekršajnog prava, imaju priliku upoznati se sa novinama u zakonodavstvu, te razmijeniti iskustva i doprinijeti usklađivanju sudske prakse.

Centar edukacije u oblasti borbe protiv nasilja u porodici, ravnopravnosti spolova i trgovine ljudima smatra itekako korisnim i posvećuje im ozbiljnu pažnju, od samog stupanja na snagu novog, relevantnog zakonodavstva i strateških dokumenata. Također, primjetno je da je shvatanje ozbiljnosti ovog problema uvjetovano između ostalog i tradicijom i geografskim područjem te se edukacije nosilaca pravosudnih funkcija sa područja cijele Federacije BiH smatraju faktorom koji pomaže ujednačavanje sudske prakse i kaznene politike.

Pozitivan primjer u pravosuđu, kada je u pitanju borba protiv nasilja u porodici, predstavlja i izmjena i dopuna Pravilnika o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS,) koju je donijelo Predsjedništvo Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH 08.10.2012. godine, a kojom se u sudovima predviđa radno mjesto "Stručni saradnik za podršku svjedocima". Ovakvom sistematizacijom radnih mjesta, položaj žrtava nasilja u porodici će biti značajno poboljšan u krivičnim postupcima pred sudovima.

U okviru početne obuke, polaznici su obavezni prisustvovati svim modulima koji su predviđeni Programom početne obuke (ukupno 12 modula, raspodijeljenih u tri godine). Polaznici početne obuke su osobe koje se namjeravaju baviti funkcijom sudije ili tužioca. Početnu obuku do sada su pohađali: stručni savjetnici, stručni saradnici i pripravnici zaposleni u pravosuđu u Federaciji Bosne i Hercegovine (uključujući i Sud i Tužilaštvo BiH). U okviru Programa početne obuke, polaznici druge godine imaju obavezu prisustvovati edukaciji na temu: „Modul 1 – Evropska konvencija i ravnopravnost spolova“.

Značajno je istaknuti da učesnici edukativne aktivnosti iz ove oblasti smatraju kvalitetnim te ističu da veoma doprinose u rješavanju dilema koje postoje u njihovom svakodnevnom radu. Edukacije iz oblasti međunarodnog prava su poželjne jer nije česta njihova direktna primjena u praksi (naročito onih dokumenata koji i nisu obavezujući) te učesnici sa odobravanjem gledaju na izlaganja o ovoj tematici.

U periodu 1.01.2006. godine – 1.04.2012. godine, edukaciju u okviru kontinuirane obuke u oblasti nasilja u porodici, borbe protiv trgovine ljudima i ravnopravnosti spolova pohađala su ukupno 782

učesnika. Od navedenog broja, obuku je pohađalo 411 sudija, 316 tužilaca i 55 predstavnika ostalih institucija.

U okviru početne obuke, u oblasti nasilja u porodici, borbe protiv trgovine ljudima i ravnopravnosti spolova, edukaciju je pohađalo ukupno 360 polaznika.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine je u periodu 2007.-2009. godina u saradnji sa međunarodnim organizacijama, te Centrom za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske, Pravosudnom komisijom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Visokim sudskim i tužilačkim vijećem Bosne i Hercegovine izdao sljedeće publikacije: Modul: „Nasilje u porodici“, Priručnik za sudije i tužioce „Trgovina ljudima – prevencija i zaštita u BiH“, te „Modul 1 – Evropska konvencija i ravnopravnost spolova“.

4.7. Statističke evidencije

Federalni zavod za statistiku je jedini zvanični proizvođač statistike ovlašten za prikupljanje, evidentiranje, obradu, analizu i publiciranje podataka i informacija na području Federacije BiH. U skladu sa Planom provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH, koji usvaja Vlada Federacije BiH, Federalni zavod za statistiku je do sada u statističkim istraživanjima u oblasti pravosuđa kroz krivična djela pratio i nasilje u porodici.

Pravni okvir za provođenje navedenog statističkog istraživanja je: Ustav BiH, Ustav Federacije BiH, Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, Zakon o statistici u Federaciji BiH, Krivični zakon Federacije BiH, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju BiH 2009-2010.

Statistika spolova (gender statistika) je integralni dio statističkih istraživanja i, u okviru Plana provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH, Federalni zavod za statistiku, od 2002. godine, svake druge godine izdaje publikaciju „Žene i muškarci u Federaciji BiH“ među kojima su i podaci o nasilju u porodici. U navedenoj publikaciji objavljuju se podaci po sljedećim društvenim oblastima:

- stanovništvo,
- zdravstvo,
- obrazovanje,
- zaposlenost i nezaposlenost,
- socijalna zaštita, pravosuđe (u okviru toga i podaci o nasilju u porodici),
- izbori i registar pravnih osoba u okviru koga se prikazuje učešće žena kao odgovornih osoba u ukupnom broju pravnih osoba.

Podaci prikazani na ovakav način, to jest razvrstani prema spolu, prikazuju situaciju o ženama i muškarcima i odražavaju stanje spolova u društvu. U publikaciji iz 2010. godine u saradnji sa Gender Centrom Federacije BiH pored postojećih podataka objavljeni su i podaci o broju poziva na sos telefon za pomoć žrtvama nasilja u porodici, podaci o broju žrtava nasilja u porodici koje su boravile u sigurnim kućama tokom 2008. i 2009. godine u Federaciji BiH, te podaci o broju žrtava krivičnih djela prikupljenih od kantonalnih tužilaštava za period 2006-2009. godina.

Federalni zavod za statistiku u oblasti statistike pravosuđa vrši istraživanja svih krivičnih djela propisanih Krivičnim zakonom Federacije BiH, te u sklopu grupe krivičnih djela protiv braka, porodice i omladine je i krivično djelo nasilja u porodici (član 222. Krivičnog zakona). Statistička istraživanja se vode po krivičnoj prijavi kantonalnim tužilaštvima te općinskim i kantonalnim sudovima. U biltenu „Prijavljene, optužene i osuđene punoljetne i maloljetne osobe, privredni sporovi u Federaciji BiH“ prikupljaju se podaci o prijavljenim, optuženim i osuđenim osobama, razvrstanim kao odrasle i maloljetne osobe, i prema spolu.

Objavljeni podaci se odnose na:

1. Prijavljene punoljetne i maloljetne osobe,
2. Optužene punoljetne osobe po vrsti odluke,
3. Optužene punoljetne osobe prema godinama starosti i
4. Osuđene punoljetne osobe prema krivičnom djelu i izrečenim sankcijama

Podatke o nasilju u porodici za prethodne godine, od 2004. godine, Federalni zavod za statistiku posjeduje u svojim bazama podataka i oni su na raspolaganju javnosti uz zahtjev korisnika. Prema podacima objavljenim za 2010. godinu struktura počinjenih krivičnih djela u porodici je sljedeća:

- prijavljenih punoljetnih osoba – je evidentirano 667,
- prijavljenih maloljetnih osoba – 4, od toga u dobi od 14 godina jedna osoba, 16 godina jedna osoba i 17 godina dvije osobe;
- optuženih osoba za krivično djelo nasilja u porodici u 2010. godini je evidentirano 389.

Izmjenom statističkih obrazaca iz pravosuđa za istraživanje za 2012. godinu, Federalni zavod za statistiku će prikupljati i podatke o žrtvama svih krivičnih djela, pa tako i o žrtvama nasilja u porodici i to prema:

1. spolu,
2. godinama starosti,
3. državljanstvu,
4. srodnosti žrtve i počinitelja krivičnog djela.

Uvođenjem podataka o žrtvama krivičnih djela Federalni zavod za statistiku ostvario je poboljšanje u vođenju redovne statistike o nasilju u porodici, tako da će Federalni zavod za statistiku biti prva statistička institucija u regionu koja će prikupljati podatke o žrtvama krivičnih djela u svim statističkim istraživanjima. Navedeni podaci će biti na raspolaganju 2013. godine.

Također, uvođenjem pokazatelja o djeci koja napuštaju školovanje s razlozima napuštanja osnovnih i srednjih škola znatno je unaprijeđen sistem prikupljanja i objavljivanja podataka. Navedeni podaci se objavljuju u statističkim biltenima, koji su za širu javnost i korisnike statističkih podataka dostupni i na web stranici Federalnog zavoda za statistiku.

U cilju poboljšanja statistike neophodna je uspješna saradnja sa gender mehanizmima u BiH, Federalnim ministarstvom pravde i drugim institucijama na svim nivoima, organizacijama i

udruženjima građana. Statistika će i dalje biti od velike pomoći korisnicima statističkih podataka i dostupna široj javnosti u sprečavanju negativnih pojava u društvu, između ostalih i za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici.

Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, u cilju izrade Izvještaja o primjeni Konvencije o svim oblicima diskriminacije žena na području Federacije BiH, svake godine prikuplja određene podatke pravosudnih organa o nasilničkom kriminalitetu, nasilju u porodici, povjeravanju djece na roditeljsko staranje, povredama prava iz radnih odnosa i zaštiti Ustavom zagarantiranih prava u upravnom sporu.

U daljnjem tekstu slijedi tabelarni prikaz statističkih podataka o procentu oštećenih-žrtava nasilja u porodici, izvršilaca krivičnog djela nasilja u porodici i broju osuđujućih odluka po članu 222. KZ Federacije BiH razvrstanih po vrsti sankcije, za 2010. i 2011. godinu:

OŠTEĆENI (ŽENE I MUŠKARCI)

GODINA	UKUPAN BROJ	ŽENE	MUŠKARCI
2010.	324	90%	10%
2011.	443	86%	14%

OŠTEĆENA DJECA (DJEVOJČICE I DJEČACI)

GODINA	UKUPAN BROJ	DJEVOJČICE	DJEČACI
2010.	63	51%	49%
2011.	53	55%	45%

IZVRŠIOCI KRIVIČNOG DJELA NASILJA U PORODICI

GODINA	UKUPAN BROJ	ŽENE	MUŠKARCI
2010.	325	3%	97%
2011.	424	4%	96%

OSUĐUJUĆE ODLUKE PO ČLANU 222. KZ FEDERACIJE BIH (izražene procentualno)

GODINA	UKUPAN BROJ OSUĐUJUĆIH ODLUKA	ZATVOR	NOVČANA KAZNA	UVJETNA OSUDA	DRUGO
2010.	337 (100%)	11%	12%	74%	3%
2011.	343 (100%)	16%	6%	75%	3%

U opisu drugih krivičnih djela sadržanih u Krivičnom zakonu Federacije BiH mogu se pronaći elementi krivičnog djela nasilja u porodici. Tako se često dešava da jedno krivično djelo, npr. ugrožavanje sigurnosti po članu 183. Krivičnog zakona Federacije BiH sadrži i elemente krivičnog djela nasilja u porodici. U 2010. godini zabilježen je slučaj krivičnog djela prevare prema članu 294. stav 1. Krivičnog zakona Federacije BiH koji je sadržavao elemente nasilja u porodici, s obzirom da je prema činjeničnom stanju sin uz prijetnju sile pokušao iznuditi novac od majke i oca. Zabilježeno

je i jedno krivično djelo nasilničkog ponašanja prema članu 362. stav 1. Krivičnog zakona Federacije BiH, gdje je prema činjeničnom stanju partner vršio nasilje nad nevjenčanom suprugom. Ovo krivično djelo sadrži elemente nasilja u porodici. Također je zabilježeno krivično djelo nasilja u porodici prema članu 222. stav 2. koje je sadržavalo elemente krivičnog djela nasilja nad starom i nemoćnom osobom.

Nadležni sud ima ovlaštenje izreći neku od zaštitnih mjera po Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, za oblike krivičnih djela nasilja u porodici, koje se izriču u svrhu zaštite osobe koja je izložena nasilju.

Prema podacima dobivenim od pravosudnih organa na području Federacije BiH, prva zaštitna mjera izrečena je 2006. godine, neposredno nakon usvajanja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, dok je u 2011. godini izrečeno ukupno 166 zaštitnih mjera.

Uz podršku projekta UNDP i UNFPA statističke institucije u BiH su u 2012. godini provele anketno istraživanje o kvalitetu života i zdravlju žena u BiH, a rezultati navedenog istraživanja će biti objavljeni početkom 2013. godine.

Za daljnje unapređenje statistike za praćenje nasilja u porodici neophodno je usaglasiti Statističke programe 2013-2017 i Planove provođenja statističkih istraživanja 2013. na nivou Bosne i Hercegovine. Za uspostavljanje praćenja istraživanja neophodno je uspostaviti jedinstveni okvir za praćenje nasilja u porodici i njegovih različitih aspekata. Ovaj okvir podrazumijeva uspostavljanje jedinstvenih indikatora za mjerenje promjene u ovoj oblasti na jednom centralnom mjestu za Federaciju BiH. Preduvjet je proširenje pojedinačnih institucionalnih evidencija (policija, pravosuđe, centri za socijalni rad, zdravstvene institucije, odgojno-obrazovne institucije, sigurne kuće) odgovarajućim parametrima na jedinstven način radi osiguranja vođenja sveobuhvatnih evidencija na lokalnom/kantonalnom nivou, te njihovog objedinjavanja na nivou Federacije BiH (u saradnji između Gender Centra Federacije BiH i Federalnog zavoda za statistiku) i BiH. Preuzimanje podataka iz administrativnih izvora podataka i unapređenje statistike ovisit će o uspostavi evidencija predviđenih ovom strategijom.

4.8. Specifični servisi zaštite i rehabilitacije žrtava nasilja u porodici

Posljedice nasilja, bilo direktnog ili indirektnog, mogu dovesti do razvoja psihičkih i/ili psiholoških i/ili fizičkih poremećaja, a kod djece mogu dovesti do agresivnog ili drugog oblika društveno neprihvatljivog ponašanja. Zbog navedenih mogućih posljedica nasilje u porodici zahtijeva pružanje specifičnih i specijaliziranih servisa i tretmana žrtve nasilja.

Na osnovu analize, provedene u 2012. godini, konstatira se da u Federaciji BiH različite institucije i organizacije pružaju određene vrste pomoći ženama žrtvama nasilja, uključujući i porodično nasilje (npr. centri za socijalni rad, policija, zdravstvene ustanove, nevladine organizacije i dr.). Ratificirajući određen broj međunarodnih dokumenata koji imaju za cilj stvaranje uvjeta za sprečavanje nasilja nad ženama, država Bosna i Hercegovina je preuzela i obavezu osiguranja odgovarajućih servisa koji su osposobljeni za pružanje određenih vrsta pomoći ženama nad kojima je izvršeno nasilje, uključujući i porodično nasilje. To praktično znači da su nadležne institucije u Federaciji BiH obavezne da uspostave (organizaciono, kadrovski i tehnički) takve servise koji će na

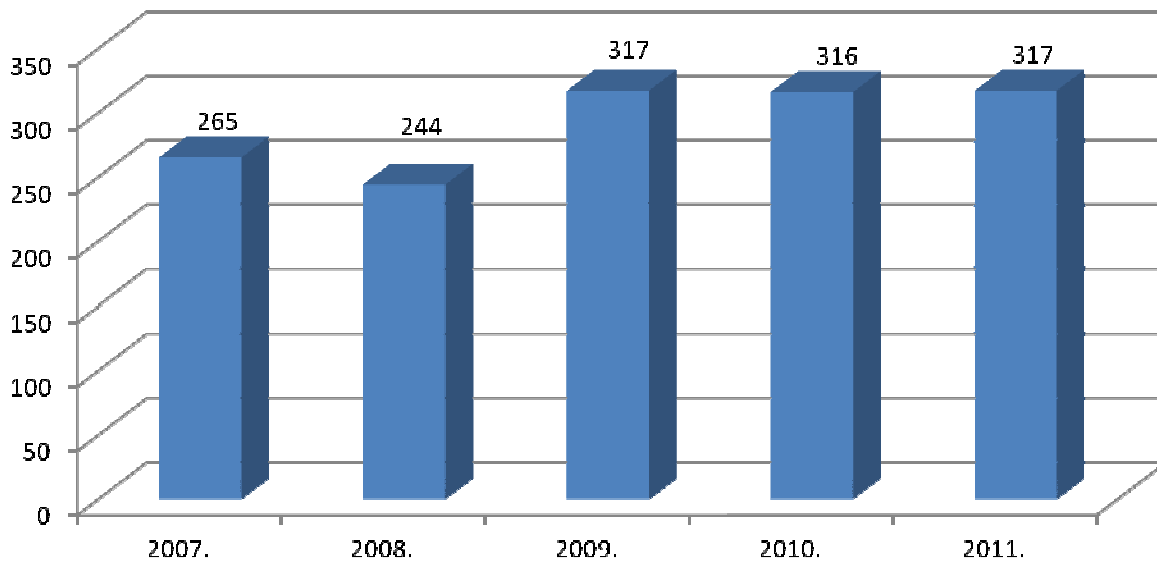
adekvatan način pružiti sve vidove stručne pomoći ženama nad kojima je izvršeno nasilje. Podaci pokazuju da organi vlasti ovu obavezu ne provode u potpunosti. U realnosti ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci pomoć, prvenstveno pružaju nevladine organizacije koje se finansiraju iz donatorskih sredstava. Jedan od servisa koji djeluje u okviru nevladinih organizacija i pruža određene vidove pomoći ženama žrtvama nasilja su i sigurne (zaštitne) kuće, čiji se rad u preko 90% finansira iz donatorskih sredstava. Također, ne postoje niti usvojeni standardi od strane vladinih institucija za osnivanje, funkcioniranje i finansiranje rada sigurnih kuća niti pružanje usluga žrtvama nasilja smještenim u sigurne kuće, odnosno nije riješen njihov status. Vladine institucije djelomično osiguravaju sredstva za pružanje određenih usluga ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci koje su smještene u šest sigurnih kuća koje djeluju u okviru nevladinih organizacija: „Fondacija lokalne demokratije“ – Sarajevo, Udruženje građana „Vive Žene“ – Tuzla, Prihvatište za žene i djecu u nevolji „Mirjam“ – Mostar, Udruženje „Žene sa Une“ – Bihać, Udruženje građana „Medica“ – Zenica i Udruženje „Žena BiH“ – Mostar.

Zaštita i tretman žrtava nasilja u sigurnoj kući, između ostalog, podrazumijeva kompletno logističko zbrinjavanje žena i djece, uključujući odgovarajuću stručnu pomoć, kroz individualni i grupni terapijski rad, savjetovanje, porodičnu terapiju, okupacionu terapiju, ekonomsko osnaživanje kroz pohađanje kurseva za određena zanimanja i dr. U okviru programa zaštite i rehabilitacije žrtava nasilja provode se sljedeći tretmani: psihoterapija, boditerapija, porodična terapija, partnerska terapija, socijalno savjetovanje, pravno savjetovanje, pedagoška podrška, medicinska podrška, socijalna grupa, krizne intervencije, telefonske intervencije, pravna pomoć, terapijski rad sa partnerom/počiniocem nasilja, administrativno upravljanje slučajem/predmetom nasilja, rehabilitacija, resocijalizacija i druge specifične aktivnosti.

Ovih šest sigurnih kuća je smješteno na različitim područjima u Federaciji BiH, treba naglasiti da su neujednačeni smještajni kapaciteti sigurnih kuća (od 11 u Bihaću do 35 u Sarajevu), a ukupni smještajni kapaciteti svih šest sigurnih kuća iznose 135 kreveta. Zajednički problem za sve sigurne kuće je njihov neriješen status (nepostojanje standarda za osnivanje i rad i nedefiniranje izvora finansiranja kao i standarda za pružanje usluga). Sigurne kuće u Sarajevu i Zenici su djelomično riješile finansiranje kroz osiguranje sredstava iz budžeta kantonalnih lokalnih institucija (60 do 80%), dok ostale sigurne kuće samo paušalno i neravnomjerno dobijaju sredstva od nadležnih ministarstava u kantonima i sa federalnog nivoa³², što uveliko utječe na kvalitet tretmana žrtava nasilja i njihove resocijalizacije. Sigurne kuće raspolažu stručnim kadrom, multidisciplinarnim timom koji se uglavnom sastoji od socijalnih radnika, psihoterapeuta, ljekara, medicinske sestre, bodi terapeuta, pravnika, pedagoga, okupacionog terapeuta i dr. Osoblje koje radi u sigurnoj kući, kao i osobe koje su smještene u sigurnim kućama, izloženi su riziku od osoba koje su počinile nasilje. Sigurnost objekta je u pojedinim slučajevima omogućena kroz videonadzor. Posebno se ukazuje na spremnost policijskih službenika da u svim slučajevima kada je to potrebno osiguravaju objekat u kojem su smještene žrtve nasilja, i da pružaju odgovarajuću pomoć osoblju koje je zaposleno u sigurnim kućama. U periodu od 2007. do kraja 2011. godine u ovim sigurnim kućama smješteno je 1.459 žrtava nasilja u porodici, pri čemu su 55% smještenih osoba bila djeca.

³² Od 2008. godine u okviru Budžeta Federalnog ministarstva rada i socijalne politike postoji Budžetska linija za provedbu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u iznosu od 180.000,00 do 200.000,00 KM koje se ravnomjerno raspoređuju sigurnim kućama za finansiranje troškova smještaja žrtava nasilja u porodici.

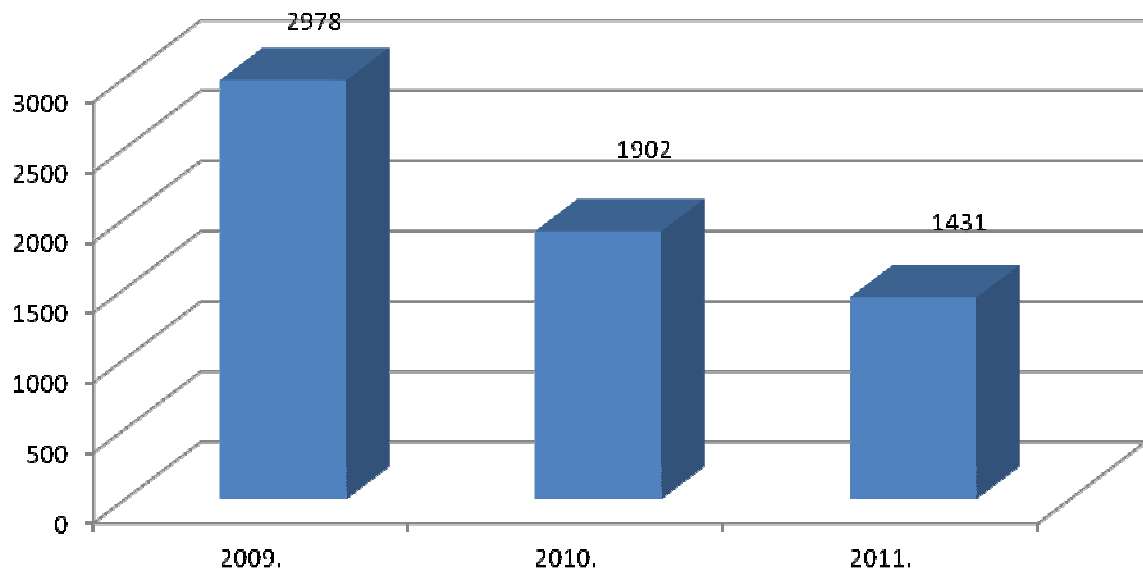
Broj žrtava nasilja u porodici smještenih u sigurnim kućama

Jedan od servisa pomoći žrtvama nasilja u porodici je i SOS linija za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici, što je često i najbrži način pomoći žrtvama. Do uspostave ove jedinstvene linije za područje Federacije BiH nevladine organizacije u čijem sastavu djeluju i sigurne kuće imale su svoje posebne telefonske linije koje i sada postoje u jednom broju ovih organizacija.

Od 2008. godine, na inicijativu Gender Centra Federacije BiH, potpisan je Memorandum o saradnji između Gender Centra Federacije BiH, Centra za socijalni rad Jajce, nevladinih organizacija: „Fondacija lokalne demokratije“ – Sarajevo, Udruženje građana „Vive Žene“ – Tuzla, Udruženje „Žene sa Une“ – Bihać, Udruženje građana „Medica“ – Zenica i Udruženje „Žena BiH“- Mostar. Na ovaj način uspostavljen je jedinstven SOS telefon 1265 za područje Federacije BiH. Na SOS telefonu rade operaterke koje su završile specijalne edukativne programe za rad sa žrtvama nasilja u porodici. Troškove kratkog koda 1265 prema Regulatornoj agenciji za komunikacije osigurava Gender Centar Federacije BiH, dok naknade za rad operaterki osiguravaju nevladine organizacije, a pozivi prema SOS telefonu su osigurani tokom 24 sata i besplatni. Od uspostave SOS telefona (4. decembar 2008. godine) do kraja 2011. godine putem ovog servisa pruženo je 6.311 usluga (od toga 5.655 ili 89,6% poziva od žena).

Broj poziva na SOS telefon 1265

Na osnovu iskustva Gender Centar Federacije BiH cijeni da je potrebno izvršiti analizu implementacije Memoranduma o saradnji, kao i analizu podataka koji se evidentiraju o žrtvi nasilja i o vrsti nasilja pozivom na SOS telefon 1265.

Imajući u vidu da naknade za rad operaterki koje pružaju pomoć žrtvi nasilja putem SOS telefona, uključujući i evidentiranje podataka o žrtvi koja prijavljuje nasilje, osiguravaju nevladine organizacije iz donatorskih sredstava, potrebno je iznaći načine finansiranja njihovog rada kroz budžete lokalnih zajednica i kantonalne budžete.

4.9. Razvijanje multidisciplinarnog pristupa pomoći žrtvi nasilja

Multidisciplinarni pristup podrazumijeva zajedničke intervencije različitih institucija i profesija u rješavanju problema nasilja u porodici. Koordinacija multidisciplinarnog rada se uređuje kroz protokole o saradnji.

U Federaciji Bosne i Hercegovine potpisano je osam kantonalnih protokola o međusobnoj saradnji kantonalnih institucija u pružanju pojedinih vidova pomoći žrtvama nasilja u porodici. Tim protokolima pristupilo je 72 % općina u Federaciji Bosne i Hercegovine dok u jednom broju općina postoje i lokalni protokoli. Uspostavljena međusobna saradnja i propisane procedure u postupanju svih institucija u pružanju pomoći žrtvama nasilja (policija, zdravstveni radnici, socijalni radnici, obrazovne ustanove i sudstvo i nevladine organizacije) su garant adekvatnije zaštite svake žrtve nasilja u porodici, uključujući i djecu.

U lokalnim zajednicama koje su uključene u protokole potpisane na kantonalnom i lokalnom nivou između nadležnih organa vlasti i nevladinih organizacija koje u svom sastavu imaju i sigurnu kuću, ostvareni su značajniji rezultati u podršci žrtvama nasilja koje se ogledaju i u redovnom planiranju i izdvajanju sredstava u općinskim budžetima za podršku radu sigurnih kuća. Kao primjer dobre prakse navodi se Zeničko-dobojski kanton gdje se na osnovu potpisanog protokola iz općinskih budžeta potpisnika protokola redovno izdvajaju sredstva u solidarni fond za finansiranje usluga koje „Medica“ Zenica pruža ženama žrtvama nasilja smještenim u sigurnu kuću. Raspon izdvajanih sredstava kod pojedinih općina kreće se između 600 i 17.000 KM u ovisnosti o broju stanovnika na području određene općine. Prema raspoloživim podacima, vidljivo je da još jedan broj lokalnih zajednica u svojim budžetima planira i izdvaja sredstva neophodna za smještaj žena žrtava nasilja u sigurne kuće, sa područja te lokalne zajednice u neku od sigurnih kuća koje djeluju na području Federacije Bosne i Hercegovine. Značajno je napomenuti da nevladine organizacije redovno osiguravaju dio donatorskih sredstava kako za uspostavu protokola i ekonomsko jačanje žena, tako i za edukaciju potpisnika protokola intervencija na kantonalnom i lokalnom nivou putem donatora.

U onim kantonima gdje ne postoje sigurne kuće, organi lokalnih zajednica su centrima za socijalni rad stavili na raspolaganje sigurne stanove/prihvatne stanice u koje se smještaju žrtve nasilja u kriznim slučajevima (kao npr. Goražde, Jajce, Travnik i dr.).

Dosadašnja iskustva pokazuju da je, u cilju zaštite porodice sa djecom, potrebno pružiti stručnu pomoć i počiniocima nasilja u porodici. Iako u Federaciji Bosne i Hercegovine ne postoji specijalizirana ustanova koja pruža pomoć počiniocima nasilja, vrijedno je istaknuti da jedan broj nevladinih organizacija razvija sisteme pružanja pomoći počiniocima nasilja. Sredstva za razvijanje tih sistema (mobilni timovi, grupe samopomoći, dnevni tretmani i slično) osiguravaju se prvenstveno kroz projekte koji se finansiraju putem donatorskih sredstava. Primjer dobre prakse je međusobna saradnja Fondacije lokalne demokratije i Kantonalnog centra za socijalni rad – Sarajevo, koji zajednički razvijaju sistem rada, sa osobama koje su počinile nasilje u porodici, uključujući u taj rad i kompletnu porodicu (članove – žrtve nasilja).

Na osnovu dosadašnjih saznanja i iskustava zemalja regiona i BiH potrebna je sveobuhvatna edukacija profesionalaca koji rade sa počiniocima nasilja u porodici, na preventivnom djelovanju i provedbi neke od zaštitnih mjera.

Prepoznajući potrebu preventivnog djelovanja čiji je cilj smanjenje rasprostranjenosti porodičnog nasilja, u jednom broju lokalnih zajednica u Federaciji Bosne i Hercegovine (općine Bihać, Goražde, Prača, Ustikolina, Grad Mostar i dr.) usvojeni su planovi prevencije. Značaj ovih planova je i u činjenici da su u budžetima lokalnih zajednica osigurana i sredstva za finansiranje aktivnosti iz planova prevencije. Ovi planovi prevencije razvijani su kroz UNDP/UNFPA projekat Prevencija i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja u BiH.

5. Vizija i misija Strategije

Željeno stanje koje se implementacijom ove strategije želi postići je „Život bez nasilja“ kroz poboljšanje položaja žrtava nasilja u porodici i smanjenje nasilja stvaranjem uvjeta za efikasno djelovanje vladinog i nevladinog sektora u prevenciji i borbi protiv nasilja u porodici.

Stoga se realizacijom Strategije želi postići smanjenje nasilja u porodici, te poboljšati servisi zaštite u slučajevima nasilja u porodici. Misija Strategije je osnaživanje lokalne zajednice za borbu protiv nasilja i prevenciju nasilja kroz razvijanje planova prevencije, efikasno funkcioniranje servisa usluga, uspostavljanje referalnih mehanizama, razvijanje partnerstava između vladinog i nevladinog sektora, realizaciju projekata na nivou lokalne zajednice s ciljem prevencije nasilja i jačanje porodice sa akcentom na ekonomsku i odgojno-obrazovnu funkciju.

Slogan pod kojim se implementira ova strategija glasi: „Sretna porodica, prosperitetno društvo“.

6. Strateški pravci prevencije nasilja u porodici

Imajući u vidu analizu postojećeg stanja u sferi nasilja u porodici u Federaciji BiH, može se opravdano očekivati da će se kroz pet strateških ciljeva i šesnaest programa za implementaciju Strategije u velikoj mjeri unaprijediti stanje ljudskih prava u Federaciji BiH (pravo na život, zaštita porodice i djece, pravo na imovinu, obrazovanje i socijalnu zaštitu, prehranu, utočište, zaštitu manjina i potencijalno ugroženih grupa i dr.).

Strateški pravci i programi:

1. Usklađivanje normativno-pravnog okvira u oblasti nasilja u porodici sa domaćim i međunarodnim standardima iz ove oblasti
 - a. Program 1.1 Usaglašavanje propisa iz oblasti socijalne zaštite
 - b. Program 1.2 Usaglašavanje propisa iz oblasti zaštite porodice sa djecom
 - c. Program 1.3 Usaglašavanje propisa iz oblasti pravosuđa
 - d. Program 1.4 Usaglašavanje propisa iz oblasti obrazovanja
 - e. Program 1.5 Usaglašavanje propisa iz oblasti zdravstvene zaštite
 - f. Program 1.6 Usaglašavanje propisa iz oblasti sigurnosti

2. Unaprijediti znanje i vještine osoba koje se profesionalno bave pitanjima nasilja u porodici
 - a. Program 2.1 Edukacija profesionalaca
 - b. Program 2.2 Edukacija sudija i tužilaca

3. Unaprijediti metodologiju za prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u porodici
 - a. Program 3.1 Uspostavljanje evidencija u slučajevima nasilja u porodici po oblastima
 - b. Program 3.2 Program provođenja statističkih istraživanja

4. Povećana društvena svijest o nasilju u porodici i oblicima nenasilničkog ponašanja
 - a. Program 4.1 Podizanje svijesti i promocija nenasilnog ponašanja

5. Razvijen multidisciplinarni pristup u lokalnim zajednicama u pružanju odgovarajućih vidova zaštite i tretmana žrtava nasilja u porodici i rada sa osobama koje su počinile nasilje u porodici
 - a. Program 5.1 Protokoli o saradnji
 - b. Program 5.2 Ekonomsko osnaživanje žrtava nasilja u porodici
 - c. Program 5.3 Programi podrške
 - d. Program 5.4 Program rada sa osobama koje su počinile nasilje u porodici
 - e. Program 5.5 Razmjena dobrih praksi

Prvi strateški cilj: 1. Usklađivanje normativno-pravnog okvira u oblasti nasilja u porodici sa domaćim i međunarodnim standardima iz ove oblasti

Osnov za efikasnu i kvalitetnu borbu protiv nasilja u porodici treba da bude zasnovan na načelu zakonitosti, što znači da pitanja koja se odnose na nasilje u porodici moraju biti zakonski uređena. Ovim ciljem bit će obuhvaćeni propisi koji se trebaju izmijeniti, dopuniti ili donijeti novi u oblastima socijalne zaštite, dječije zaštite, pravosuđa, obrazovanja, zdravstvene zaštite i osiguranja, kao i sigurnosti, u skladu sa preporukama sadržanim u analizama stanja u navedenim oblastima.

Potrebnu osnovu za izgradnju sistema zaštite od nasilja u porodici predstavlja uspostavljanje jasnog pravnog okvira u smislu definiranja nasilja u porodici. Ratificirani međunarodni dokumenti obavezuju državu da ih implementira na svom području, zbog čega je potrebno sve aktivnosti u prevenciji i borbi protiv nasilja u porodici bazirati na pravnom okviru usklađenom sa međunarodnim.

Analiza međusobne usaglašenosti svih zakona iz oblasti koje uređuju pitanje nasilja u porodici (Krivični zakon Federacije BiH, Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije BiH, Porodični zakon Federacije BiH i drugi zakoni iz građanskopravne oblasti, kao i propisi kojima se regulira pružanje besplatne pravne pomoći), kao i podzakonskih akata donesenih na osnovu tih zakona, identificiranje pitanja sa kojima se suočavala praksa, koja nisu definirana u navedenim zakonima i njihovo normiranje kroz izmjene i dopune postojećih ili donošenje novih zakona, te njihovo usaglašavanje sa međunarodnim aktima koje je BiH ratificirala.

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici nalaže kreiranje sveobuhvatnih i multidisciplinarnih politika za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Ove politike podrazumijevaju kako harminizaciju domaćih propisa sa Konvecijom, i drugim međunarodnim propisima, tako i međusobnu harmonizaciju domaćih propisa. Među ključnim principima Konvencije je dostupnost servisa zaštite, podrške i pomoći svim žrtvama nasilja, te rad sa počiniocima nasilja, na nediskriminirajućim osnovama u odnosu na spol/rod, rasu, boju kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili neko drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinu, rođenje, seksualno opredjeljenje, rodni identitet, uzrast, zdravstveno stanje, invaliditet, bračno stanje, status migranta ili izbjeglice, ili neki drugi status. Ovim odredbama se nastoji izbjeći dvostruka ili višestruka diskriminacija žrtava nasilja na osnovu njihovog političkog, rodnog, zdravstvenog, imigrantskog ili nekog drugog manjinskog statusa.

Također, neophodno je osigurati holistički i rodnoosjetljiv pristup problemu nasilja te podržati žrtvama. Konvencija u tom smislu uvodi niz standarda vezanih za zaštitu i podršku kroz saradnju vladinog i nevladinog sektora, a naročito nalaže da su:

- zasnovani na razumijevanju da nasilje nad ženama i nasilje u porodici treba posmatrati iz rodne perspektive,
- usmjereni na ljudska prava i sigurnost žrtve,
- zasnovani na integrisanom pristupu koji uzima u obzir odnos između žrtava, počinilaca, djece i njihovog šireg društvenog okruženja,
- imaju za cilj izbjegavanje sekundarne viktimizacije,

- imaju za cilj osnaživanje i ekonomsku nezavisnost žena žrtava nasilja,
- tamo gdje je to prikladno, različite službe za zaštitu i podršku žrtava budu u istim prostorijama,
- odgovaraju na specifične potrebe ugroženih osoba, uključujući i djecu žrtve, i da su im dostupne.

Također se nalaže osiguranje djelotvorne istrage, postupka i sankcija za počinjeno nasilje, zaštitu svjedoka i nadoknadu štete. Sa ovom vizijom integrirane politike definiran je i ovaj strateški cilj.

Program 1.1 Usaglašavanje propisa iz oblasti socijalne zaštite

Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ne poznaje žrtvu nasilja kao socijalnu kategoriju, kao ni postojanje sigurnih kuća kao ustanova za zbrinjavanje žrtava nasilja. Stoga je u novom zakonu potrebno propisati uvjete, način i postupak osnivanja sigurnih kuća, kao i standarde usluga koje sigurne kuće pružaju korisnicima. Standarde usluga koje pruža sigurna kuća propisati posebnim Pravilnikom.

Usvajanje novog zakona obavezuje na donošenje niza podzakonskih akata, potrebnih za njegovu primjenu kao i uputstava kojima će se nadležnim institucijama bliže pojasniti određena pitanja koja se tiču kako standarda tako i evidencija o korisnicima te druga pitanja, u skladu sa rokovima utvrđenim u Zakonu.

Provedba Zakona o zaštiti od nasilja u porodici zahtijeva izmjene i dopune Pravilnika o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja. U praksi se dešava da na pojedinim prostorima Federacije BiH centri za mentalno zdravlje nisu dovoljno stručno osposobljeni, nisu stavljeni u funkciju ili zbog obima posla teško, nedovoljno kvalitetno ili nikako ne postupaju po Pravilniku o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja. Iz tog razloga postoji potreba razmatranja mogućnosti da ovu mjeru provode i druge ustanove, odnosno nevladine organizacije i licencirane fizičke osobe, što dalje obavezuje na izmjenu Pravilnika. Treba imati u vidu i činjenicu da sudovi nisu izricali ovu mjeru, o čemu u narednom periodu također treba voditi računa. Potrebno je i pravosudne organe pravovremeno upoznati sa izmjenama u vezi sa navedenom mjerom, kako bi ona mogla biti provedena.

Program 1.2 Usaglašavanje propisa iz oblasti zaštite porodice sa djecom

U toku je izrada radnog materijala Zakona o zaštiti porodice sa djecom. Ovim zakonom će se izjednačiti prava djece, kao i osigurati približno jednaki uvjeti u podizanju i zaštiti djece u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovim zakonom se uvode četiri osnovna prava, i to: dječiji dodatak, naknada ženi-majci koja je u radnom odnosu, novčana naknada ženi-majci koja nije u radnom odnosu i jednokratna pomoć za opremanje novorođenog djeteta. Donošenje ovog zakona planirano je za 2013. godinu.

Program 1.3 Usaglašavanje propisa iz oblasti pravosuđa

Federalno ministarstvo pravde će formirati Radnu grupu čiji će članovi biti uvaženi predstavnici akademske zajednice, predstavnici sudova, tužilaštava i Advokatske komore Federacije BiH. U okviru rada Radne grupe razmatrat će se primjena važećih zakonskih propisa u odnosu na oblasti zaštite od nasilja u porodici i to prvenstveno Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH i Krivičnog zakona Federacije BiH. Ukoliko bi izrađena analiza pokazala da ima prostora za

unapređenje zakonskih rješenja u ovoj oblasti, Federalno ministarstvo pravde bi pripremlilo odgovarajuće izmjene i dopune ovih zakonskih propisa, a u cilju izrade kvalitetnijeg zakonskog okvira koji uređuje ova pitanja.

Federalno ministarstvo će formirati odgovarajuće radne grupe radi izrade analize usklađenosti: Zakona o parničnom postupku, Zakona o izvršnom postupku, Zakona o obligacionim odnosima, kao i Porodičnog zakona u svjetlu odredaba Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te će na osnovu rezultata navedene analize, ukoliko to bude potrebno, pristupiti odgovarajućim izmjenama i dopunama odredaba ovih zakonskih propisa. Također, Federalno ministarstvo pravde će, ukoliko postoji ustavni osnov, odnosno, nadležnost Federacije BiH da uredi oblast pružanja besplatne pravne pomoći, pristupiti izradi odgovarajućeg normativnog okvira kojim bi se regulirala navedena oblast s posebnim osvrtom na odredbe Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u dijelu koji se odnosi na pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama nasilja u porodici.

Program 1.4 Usaglašavanje propisa iz oblasti obrazovanja

Koordinacija ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH je formirala Radnu grupu za izradu standarda i normativa za osnovne i srednje škole prema kojima je predviđeno obavezno angažiranje socijalnog radnika i psihologa u svim odgojno-obrazovnim ustanovama u Federaciji BiH. S obzirom na evidentnu neujednačenost i različite polazne osnove za izradu i standarda i normativa u pojedinim kantonima, jedinstveni standardi i normativi znatno će doprinijeti njihovoj harmonizaciji i stvaranju jednakih uvjeta za odgoj i obrazovanje u cijeloj Federaciji BiH. Osnaživanje pedagoško-psiholoških službi u školama će doprinijeti snažnijem i kvalitetnijem nadzoru nad ponašanjem učenika u odgojno-obrazovnim ustanovama radi identifikacije i preventivnog djelovanja u sprečavanju nasilja u porodici.

Radi standardizacije podataka u odgojno-obrazovnim ustanovama u slučajevima prepoznavanja nasilja u porodici neophodno je formiranje Radne grupe koja će uraditi Prijedlog modela evidencionog obrasca koji će biti jedinstven u cijeloj Federaciji BiH. Ovaj obrazac će doprinijeti sistemskom i sveobuhvatnom vođenju evidencija o prepoznavanju i prijavljivanju slučajeva nasilja u okviru odgojno-obrazovnih ustanova.

Program 1.5 Usaglašavanje propisa iz oblasti zdravstvene zaštite

Žrtve nasilja u porodici nisu prepoznate kao izvorni osiguranici prema Zakonu o zdravstvenom osiguranju, što je u praksi u određenim slučajevima stvaralo probleme kod pružanja zdravstvene zaštite ovim osobama. S tim u vezi, važno je imati u vidu potrebu uvođenja žrtava nasilja u porodici kao izvornih osiguranika u Zakon o zdravstvenom osiguranju. Ovoj intervenciji u Zakonu prethodi rješavanje pitanja utvrđivanja statusa žrtve nasilja u porodici, stoga je nužna koordinacija i saradnja sa sektorom za rad i socijalnu politiku.

Također, ukoliko analiza implementacije Pravilnika o izvršavanju mjere liječenja od ovisnosti osoba koje su počinile nasilje u porodici pokaže da je potrebno mijenjati isti, Federalno ministarstvo zdravstva pristupit će izmjenama i ovog propisa.

Program 1.6 Usaglašavanje propisa iz oblasti sigurnosti

Ovim programom treba da se definišu konkretni propisi koji treba da se donesu iz oblasti zaštite od nasilja u porodici kao *lex specialis* u kojima policija ima svoj djelokrug rada. Ta pitanja se odnose na oblast nasilja u porodici kao krivičnih djela utvrđenih u krivičnom zakonu, te vođenje evidencije nasilja u porodici i ujedno praćenje tih krivičnih djela kroz evidencije te izrečenim sankcijama. Ovaj program sastoji se od dvije aktivnosti koje su navedene u akcionom planu.

Drugi strateški cilj: 2. Unaprijediti znanje i vještine osoba koje se profesionalno bave pitanjima nasilja u porodici

Znanje i vještine osnovni su preduvjet uspješne prevencije i borbe protiv nasilja u porodici, njegovog prepoznavanja i adekvatnog postupanja. Radi se o segmentu koji zahtijeva kontinuirani rad da bi se postigao što je moguće veći obuhvat profesionalaca koji raspolažu novim znanjima i vještinama. Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici insistira na edukaciji stručnjaka kao vidu prevencije te osiguranja adekvatnog postupanja sa žrtvama nasilja, prepoznavanja i sprečavanja nasilja, osiguranja poštivanja prava i potreba žrtava i sprečavanja sekundarne viktimizacije.

Ovo će se postići realizacijom programa kroz posebne i zajedničke obuke.

Program 2.1 Edukacija profesionalaca

Edukacija profesionalaca iz različitih sektora relevantnih za nasilje u porodici doprinijet će razvijanju svijesti o potrebi reagiranja na nasilje u porodici, a potom i odgovorajućoj reakciji. Bez kontinuirane obuke profesionalaca i o pravnom okviru kojim se regulira problematika nasilja u porodici, ne može se očekivati napredak u zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici.

Unapređenjem znanja i vještina osoba koje se profesionalno bave problemom nasilja u porodici sa aspekta sigurnosti, zdravlja, obrazovanja, pravosuđa i socijalne zaštite kroz specijalističke obuke razvijat će se i jačati mreža profesionalaca koji će adekvatno odgovarati na problem nasilja u porodici.

Naročit značaj za edukaciju policije su aktivnosti obuka kroz TAIEX projekat, posebni specijalistički kursevi i osnovna obuka policijskih službenika iz oblasti nasilja u porodici.

Praksa je pokazala da je u svim lokalnim zajednicama i kantonima u kojima su potpisani protokoli o saradnji svih institucija u procesu zaštite žrtve nasilja u porodici potrebno provoditi kontinuirane zajedničke edukacije predstavnika svih institucija u smislu da je svaki subjekat upoznat i sa obavezama drugih subjekata u postupku zaštite žrtve nasilja. U prethodnom periodu najznačajniji rezultati u ovoj edukaciji imale su nevladine organizacije koje će i u periodu provedbe Strategije dati doprinos u jačanju kapaciteta profesionalaca za pružanje adekvatne pomoći žrtvama nasilja.

Dosadašnja iskustva ukazuju da je potrebno kontinuirano educirati državne službenike federalnih i kantonalnih organa uprave (iz domena sigurnosti, zdravlja, obrazovanja, socijalne zaštite i pravosuđa) sa međunarodnim i domaćim pravim okvirom koji tretira oblast nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Program 2.2 Edukacija sudija i tužilaca

U oblasti pravosuđa, odnosno edukacije nosilaca pravosudnih funkcija, kao i osoba koje se namjeravaju baviti ovim funkcijama, od izuzetnog je značaja pravovremena i kvalitetna edukacija te razmjena iskustava. Konstantno stručno usavršavanje zahtijeva da nosioci pravosudnih funkcija u svom radu primjenjuju širok spektar propisa. Bosna i Hercegovina pristupa međunarodnim ugovorima i ratificira ih, čime su oni obavezni za primjenu, dok u nacionalnom zakonodavstvu, ozbiljnost problema nasilja u porodici zahtijeva konstantno prilagođavanje ili izmjene postojećih propisa radi adekvatnog sprečavanja ove pojave, tretmana žrtava te represivnog i preventivnog djelovanja.

Da bi se gore opisani Program realizirao, neophodna je edukacija nosilaca pravosudnih funkcija o novom zakonodavstvu i izmjenama postojećeg zakonodavstva u oblasti nasilja u porodici. Imajući u vidu činjenicu da je ratifikacija Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici od strane BiH veoma izvjesna, kao i činjenicu da su novi entitetski propisi iz oblasti socijalne zaštite, ali i novi propisi o nasilju u porodici u postupku izmjene, u periodu strateškog djelovanja – nosiocima pravosudnih funkcija bit će omogućena edukacija o navedenim novinama. Putem edukacija, nosioci pravosudnih funkcija sa područja cijele Federacije Bosne i Hercegovine moći će razmijeniti iskustva te doprinijeti usaglašavanju sudske prakse.

Druga aktivnost u realizaciji Programa ima za cilj poboljšanje razumijevanja i komunikacije između svih subjekata koji se bave pitanjima nasilja u porodici. U praksi su veoma primjetni problemi u komunikaciji, uvjetovani teritorijalnim, zakonodavnim, ali i organizacionim razlozima. U periodu strateškog djelovanja, neophodno je kroz edukacije kojima će prisustvovati predstavnici svih institucija i ustanova koje se bave pitanjima nasilja u porodici produbiti znanja nosilaca pravosudnih funkcija o kompleksnosti i problematici nasilja u porodici, te dovesti do pospješivanja saradnje između svih navedenih subjekata.

Treći strateški cilj: 3. Unaprijediti metodologiju za prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u porodici

Analiza stanja u oblastima socijalne i dječije zaštite, zdravstva, sigurnosti i obrazovanja pokazala je da ne postoji na jedinstven način riješeno pitanje prikupljanja podataka o prijavljivanju slučajeva nasilja u porodici niti podataka o pružanju odgovarajućih usluga žrtvama nasilja i osobama koje su počinile nasilje u porodici. To dalje znači da je vrlo teško na osnovu pojedinačnih podataka koji se vode za određena područja i za određene oblasti definirati javne politike u oblasti sprečavanja svih oblika rodno zasnovanog nasilja uključujući i nasilje u porodici. Drugi razlog koji opravdava uspostavu jedinstvene metodologije za prikupljanje i obradu podataka je i obaveza Federacije BiH i države Bosne i Hercegovine da priprema izvještaje o provedbi međunarodnih dokumenata koje je prihvatila Bosna i Hercegovina.

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici nalaže prikupljanje podataka i istraživanja radi donošenja adekvatnih politika sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Ovo podrazumijeva statistička istraživanja u redovnim intervalima o razmjerama svih vrsta nasilja, te istraživanja o uzrocima i posljedicama nasilja i efikasnosti mjera za suzbijanje nasilja. Statističko istraživanje obuhvata različite administrativne izvore, od organa unutrašnjih poslova, zdravstvenih i socijalnih ustanova, pravosuđa, odgojno-obrazovnih ustanova i nevladinih organizacija. Prikupljanje ovih podataka zahtijeva od svih sektora uključenih u proces sprečavanja i suzbijanja nasilja da uspostavi sopstvene interne sisteme

evidentiranja slučajeva i rada na ovim predmetima. Radi uvida u "tamne brojke" nalaže se također i provođenje istraživanja o prevalenciji nasilja i viktimizaciji.

Program 3.1 Uspostavljanje evidencija o slučajevima nasilja u porodici po oblastima

Obaveza izvještavanja po različitim UN dokumentima i dokumentima Vijeća Evrope zahtijeva odgovor na već uspostavljene indikatore o prevalenciji svih oblika nasilja kako u porodici tako i u široj zajednici, kao i odgovor na pitanje koje se mjere primjenjuju i koja je njihova efikasnost u postupku rada sa počiniocima nasilja. Definiranje politika u različitim oblastima djelovanja u cilju prevencije i sprečavanja svih oblika nasilja u porodici također se zasniva na adekvatnim i međusobno povezanim podacima u svim oblastima društvenog života. To zahtijeva da se u svim navedenim oblastima uspostavi jedinstven način prikupljanja, obrade i zaštite podataka, kako o žrtvama nasilja tako i o počiniocima nasilja.

Stoga je po oblastima potrebno sačiniti uputstva o sadržaju i načinu vođenja evidencija o žrtvama nasilja u porodici i diseminacije podataka po oblastima koji bi se prikupljali na području čitave Federacije Bosne i Hercegovine.

Kao naredni korak potrebno je razviti metodologiju za uspostavu jedinstvene baze podataka o žrtvama nasilja u porodici i odnosu žrtve i osobe koja je počinila nasilje, s posebnim akcentom na zaštitu podataka.

Program 3.2 Program provođenja statističkih istraživanja

Federalni zavod za statistiku u skladu sa Programom i Planom provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH kontinuirano vodi određene podatke o svim krivičnim djelima što uključuje i počinioce krivičnih djela nasilja u porodici. Statistički obrazac na osnovu kojeg su se prikupljali podaci o svim krivičnim djelima je unaprijeđen u smislu da će se od 2013. godine moći dobiti podaci ne samo o počiniocima krivičnih djela nego i njihovoj srodnosti sa žrtvom nasilja. U periodu provedbe Strategije potrebno je kontinuirano raditi na unapređenju vođenja redovne statistike o nasilju u porodici što uključuje i prilagođavanje obrazaca za prikupljanje podataka. U okviru praćenja redovnog stanja u oblastima, a posebno pri praćenju ove strategije institucije će kontinuirano izvještavati Federalni zavod za statistiku o uspostavljenim evidencijama i potrebi prikupljanja određenih novih statističkih podataka.

Četvrti strateški cilj: 4. Povećana društvena svijest o nasilju u porodici i oblicima nenasilničkog ponašanja

Osnovni zadatak ovog strateškog cilja je kontinuirano informiranje društva o ljudskim pravima i razvijanje programa nenasilne komunikacije posebno među djecom i mladima, podsticanje otklanjanja svih stereotipa i predrasuda o nasilju kao prihvatljivom načinu razrješavanja konflikata, te putem medija i raznovrsnog promotivnog materijala, protiv svih oblika nasilja, osiguravanje informacija građanima/kama o tome kako da prepoznaju nasilje i kome da se obrate za pomoć.

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici je prisutno u svim društvenim sistemima bez obzira na politički ili ekonomski poredak, bogatstvo društva, rasu ili kulturu. Od rođenja do smrti, žene se suočavaju sa diskriminacijom i nasiljem. Prihvatanje činjenice da porodica može predstavljati nasilno okruženje u kojemu se krše osnovna ljudska prava njezinih članova veoma je spor i bolan proces, koji je dodatno usporen tradicionalnim stavom da se problemi nastali između pojedinih

članova porodice moraju rješavati isključivo unutar nje same. Osnovni razlozi za to se prije svega nalaze u skrivenoj prirodi problema, neprijavlivanju slučajeva nasilja u porodici i tretiranju nasilja u porodici kao isključivo „privatnog problema“.

S tim u vezi, podizanje svijesti javnosti kada je u pitanju nasilje u porodici, treba da ima za cilj izmjenu postojećih društvenih obrazaca ponašanja koji stvaraju okolnosti i uvjete u kojima se nasilje usvaja kao model ponašanja, što osigurava povoljan ambijent za njegovu pojavu i „tihu patnju“ žrtava. Potrebno je osigurati „nultu toleranciju“ prema svim oblicima nasilja na osnovu spola.

Prema odredbama Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CAHVIO) potrebna je potpuna informiranost opće javnosti o različitim oblicima nasilja koje žene redovno doživljavaju kao i o različitim manifestacijama nasilja u porodici. To bi pomoglo svim članovima društva da prepoznaju takvo nasilje, izjasne se protiv njega i pruže punu podršku žrtvama nasilja. Ova obaveza obuhvata redovno vođenje javnih kampanja odnosno programa za podizanje svijesti koji se bave ovim pitanjima i objašnjavaju ih na rodno osjetljiv način. Aktivnosti podizanja svijesti trebalo bi da uključe širenje informacija o jednakosti između žena i muškaraca, o nestereotipnim ženskim ulogama i nenasilnom rješavanju sukoba u međuljudskim odnosima. Osim toga, značajno je da svaka kampanja istakne štetne posljedice koje nasilje nad ženama i nasilje u porodici može imati po djecu u neposrednom, odnosno posrednom obliku.

Značajno je navesti da su višegodišnje aktivnosti i kampanje, prvenstveno nevladinog sektora, rezultirale u cijeloj Federaciji Bosne i Hercegovine većom informiranosti i podrškom političkih aktera i medija u borbi protiv nasilja zasnovanog na spolu, a posebno nasilja u porodici, te povećanju svijesti javnosti o problemu nasilja u porodici kao društvenom problemu.

Program 4.1 Podizanje svijesti i promocija nenasilnog ponašanja

Kada je u pitanju prevencija nasilja u porodici putem informativnih kampanja, veoma je značajna uloga nevladinih organizacija, koje provode uspješne aktivnosti podizanja svijesti na lokalnom, regionalnom odnosno nacionalnom nivou. Stoga je neophodna saradnja državnih institucija za ljudska prava i mehanizama za ravnopravnost spolova sa civilnim društvom i nevladinim organizacijama, posebno ženskim organizacijama, a s ciljem utjecaja na širu javnost.

Obilježavanje međunarodne kampanje „16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama“ za cilj ima podizanje svijesti muškaraca o spolno zasnovanom nasilju kao i njihovo uključivanje u sprečavanje nasilja nad ženama i kao saveznika i kao aktivnih zagovarača.

Sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici zahtijeva dalekosežne promjene u stavu šire javnosti, prevazilaženje rodni stereotipa i podizanje svijesti. Kroz ovakve aktivnosti potrebno je izgraditi društvo koje javno osuđuje nasilje na osnovu spola pa samim tim i nasilje u porodici.

Dosadašnja iskustva pokazala su da promotivne aktivnosti putem medija (printanih i elektronskih) rezultiraju većom informiranosti žrtava o njihovim pravima i mogućnostima ostvarivanja tih prava i o štetnosti nasilnog ponašanja svih članova porodice.

Učestvovanje stručnjaka u radijskim i televizijskim emisijama, kao i stalni termin emitiranja ovakvih emisija dobar su način da se skrene pažnja na ovaj sve izraženiji društveni problem.

Posebno je potrebno osigurati informativne materijale o nasilju u porodici u ustanovama koje se bave žrtvama i počiniteljima nasilja u porodici (usmjerene na postupanje profesionalaca u

slučajevima nasilja u porodici; usmjerene na žrtve, odnosno njihova prava, kao i na rad sa osobama koje su počinile nasilje u porodici).

Poseban doprinos realizaciji aktivnosti na promociji nenasilničkog ponašanja dat će nevladine organizacije koje za izradu štampanih materijala, održavanje okruglih stolova i drugih aktivnosti daju znatna finansijska sredstva.

Peti strateški cilj: 5. Razvijen multidisciplinarni pristup u lokalnim zajednicama u pružanju odgovarajućih vidova zaštite i tretmana žrtava nasilja u porodici i rada sa osobama koje su počinile nasilje u porodici

Problem nasilja u porodici izuzetno je složen problem koji zahtijeva multidisciplinarni pristup i to ne samo unutar jedne profesije/jedne institucije već i međuprofesionalno i na nivou više institucija. Posljedice nasilja u porodici, ukoliko se ne rješavaju na vrijeme i na adekvatan način mogu dovesti do poremećaja ličnosti, te utječu i na zajednicu i porodične i socijalne odnose, što dovodi i do promjena u porodičnim i društvenim mrežama, utječe na osnovne egzistencijalne uvjete života. Šutnja i neadekvatna zaštita i tretman žrtava izolira osobe izložene nasilju, slabi porodice i grupe i povećava strah i nepovjerenje.

Interventni sistem u Federaciji BiH lokalnim strukturama koje su obavezane da prve reagiraju kada se nasilje prijavi, još uvijek nije adekvatno obučen i umrežen na način da se svaki slučaj nasilja u porodici adekvatno rješava. Sve to doprinosi nedovoljnoj zaštiti i tretmanu žrtava nasilja, a vrlo često dodatnoj viktimizaciji žrtve čime se krše njena osnovna ljudska prava.

Zbog složenosti i kompleksnosti problema i posljedica nasilja neophodno je razviti integrirani multidisciplinarni pristup u radu sa korisnicima i pružiti im kvalitetnu socijalnu, psihosocijalnu, psihološku, medicinsku, pravnu pomoć i zaštitu, te sigurnost.

Multidisciplinarni pristup problemu omogućava njegovo sagledavanje sa svih strana, te treba da raspodijeli uloge subjekata vezanih za jedan problem. Izolovana reakcija jednog tijela, u okviru njegovih nadležnosti, ne može zadovoljiti potrebu sistemskog djelovanja i reagiranja na problem nasilja u porodici. Značajan napredak moguće je ostvariti samo sinhroniziranim djelovanjem svih nadležnih tijela, u okviru njihovih nadležnosti baziranim na jasnim uputama i razvijenom sistemu komunikacije i saradnje.

Uspostavljenim referalnim mehanizmima (Protokolima) detaljno će se definirati pravni osnov za postupanje, principi postupanja, aktivnosti koje će poduzimati i način njihovog poduzimanja, način ostvarivanja međusobne saradnje, kako i kada će zajednički djelovati prema žrtvi i počiniocu nasilja, a kada i kako odvojeno, na koji način voditi evidenciju, kako komunicirati s medijima, kako pratiti efekte referalnih mehanizama, i kako o njima izvještavati.

Na području Federacije (u svih deset kantona) posljednjih šest godina se radilo na uspostavi multisektorskog pristupa problemu nasilja. U pojedinim kantonima je napravljen značajan napredak u umrežavanju institucija i njihovom međusobnom djelovanju u procesu zaštite žrtve nasilja u porodici (Zeničko-dobojski kanton, Sarajevski kanton, Tuzlanski kanton).

Kako bi pitanje sistemskog pristupa problemu nasilja u porodici bilo riješeno na području Federacije BiH, potrebno je nastaviti aktivnosti na jačanju institucija koje se bave problemima nasilja u porodici, kao i njihovoj čvršćoj međusobnoj povezanosti. Pozitivna iskustva u sredinama gdje su postignuti rezultati u procesu zaštite žrtve nasilja i rada sa počiniocima nasilja potrebno je, putem različitih sastanaka, prenositi i u sredine gdje nisu evidentni značajniji pomaci u

umrežavanju institucija i njihovoj međusobnoj saradnji. Također ima potrebe da se nadležnim kantonalnim i institucijama u lokalnoj zajednici, na njihov zahtjev, pruže svi vidovi stručne pomoći.

U okviru ovog strateškog cilja poseban značaj u oblasti sigurnosti ima projekat „Rad policije u zajednici“ koji treba kroz različite društvene aktivnosti koje provodi policija sa građanima obuhvatiti segment nasilja u porodici.

Program 5.1 Protokoli o saradnji

Uspostavljanje jasnih komunikacionih protokola, kojima se razjašnjava uloga svih subjekata u kontekstu sumnje ili prijave nasilja u porodici osnažuje sistemsko reagiranje na problem jer se radi o mehanizmu multisektorskog i multidisciplinarnog pristupa. Navedeni protokoli pojašnjavaju uloge i obaveze svih nadležnih tijela i njihovih zaposlenika, odnosno definiraju sve relevantne adrese u lancu komunikacije, te vrstu i način upućivanja potrebnih informacija od jednog subjekta (sektora) prema drugom, kao i sistem zaštite tih informacija. Također, predstavljaju efikasan način implementiranja pozitivnog zakonodavstva u praksi.

S ciljem ujednačavanja prakse u postupanju sa žrtvama i počiniocima nasilja u periodu za koji se Strategija donosi potrebno je izvršiti analizu postojećih potpisanih protokola i predložiti njihove eventualne izmjene i dopune u smislu jače međusobne povezanosti. Značajno je istaknuti da će se u okviru multidisciplinarnog pristupa problemu nasilja u porodici u lokalnim zajednicama pojaviti zahtjev za dodatnom edukacijom svih profesionalaca koji učestvuju u lancu pružanja pomoći žrtvama nasilja i radu sa počiniocima nasilja.

Program 5.2 Ekonomsko osnaživanje žrtava nasilja u porodici

Dosadašnja praksa je pokazala da su nevladine organizacije koje djeluju na području Federacije BiH realizirale mnoge programe koji su imali za cilj ekonomsko jačanje žena žrtava nasilja u porodici. Ovi programi su se u preko 95% slučajeva finansirali iz donatorskih sredstava. I u periodu provedbe ove strategije potrebno je nastaviti sa aktivnostima na ekonomskom jačanju svih žrtava nasilja u porodici što će zahtijevati i aktivno uključivanje organa vlasti u izradu i finansiranje programa koji će omogućiti osnaživanje žrtava nasilja u porodici, a posebno žena. I do sada su se Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje kroz posebne programe aktivno uključivale u ekonomsko jačanje žena žrtava nasilja u porodici.

Program 5.3 Programi podrške

Radi stvaranja dobrih osnova za ekonomsko osnaživanje vulnerabilnih grupa i preventivnog djelovanja potrebno je već u najranijoj dobi pokrenuti aktivnosti na stvaranju mogućnosti obrazovanja i sticanja znanja pripadnika vulnerabilnih grupa. Tako je tokom perioda provedbe ove strategije potrebno nastaviti realizaciju postojećih i inicirati uspostavljanje novih programa podrške obrazovanju namijenjenih poboljšanju položaja pripadnika vulnerabilnih grupa.

Program 5.4 Program rada sa osobama koje su počinile nasilje u porodici

Integrirani multidisciplinarni model trebao bi biti baziran na razumijevanju da je oporavak od posljedica traume izazvane nasiljem jedan multidimenzionalni dugotrajni proces koji podrazumijeva rad na individualnom, nivou lokalne zajednice i makro nivou društva.

U tome smislu razvoj multidisciplinarnog pristupa u radu sa žrtvama nasilja treba uključivati kao prvo povezivanje disciplina (profesija) koje se po svojoj osnovnoj djelatnosti bave problemom nasilja ili su važni za prepoznavanje i prevenciju nasilja (centri za socijalni rad, policija, centri za mentalno zdravlje u zajednici, tužiteljstvo, škole, NVO i dr.).

Nakon povezivanja i kontinuiranog zajedničkog rada u rješavanju problema nasilja neophodno je provoditi dodatnu edukaciju profesionalaca i razmjenu iskustava u rješavanju slučajeva nasilja.

S obzirom da u Federaciji BiH još uvijek ne postoji dovoljan broj profesionalaca specijaliziranih za rad sa osobama koje su počinile nasilje, trebalo bi u okviru edukacije za rad sa žrtvama nasilja uključiti i specifične edukacije za rad sa počiniteljima nasilja. Na taj način bi imali potpuno integrirani i multidisciplinarni pristup koji bi djelovao i na oporavak žrtve, na promjenu ponašanja počinioca i tek tada bi mogli govoriti o dugoročnim efektima uspostavljenih multidisciplinarnih timova u lokalnim zajednicama.

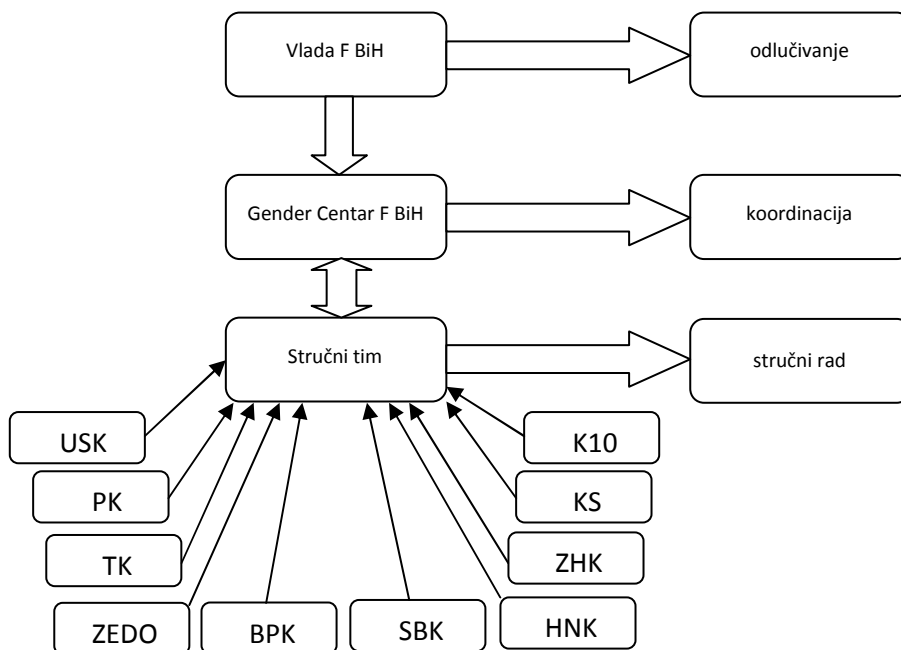
Program 5.5 Razmjena dobrih praksi

U cilju ocjene realizacije planiranih aktivnosti organizirat će se redovni godišnji radni sastanci svih subjekata koji učestvuju u implementaciji Strategije. Na ovim sastancima će se prezentirati dobre prakse i prema potrebi predložiti revidiranje pojedinih dijelova Strategije.

7. Implementacija Strategije

Uspješna implementacija Strategije zahtijeva aktivno upravljanje i koordinaciju između svih federalnih institucija, njihove saradnje sa nižim nivoima vlasti i doprinos nevladinog sektora u realizaciji aktivnosti koje doprinose ispunjenju strateških ciljeva.

Sveobuhvatna struktura koordinacije i odnosa predstavljena je na sljedećem dijagramu:

U skladu sa modularnim sistemom strateškog planiranja, izrada i implementacija Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici se zasniva na poštovanju nadležnosti različitih nivoa vlasti. Pri tome se koristi prilagođeni model EU "Otvorenog metoda koordinacije" ili OMC, kao okvir za izradu i implementaciju strategije. Ovaj metod koordinacije prvi put je promoviran 2000. godine, kao alat za implementaciju Lisabonske strategije. On podrazumijeva četiri ključne karakteristike:

- Izbor politike ostaje na onom nivou koji ima ustavne i zakonske nadležnosti. Nametanje politika, zakona ili drugih propisa od strane viših nivoa vlasti se izričito isključuje.
- Niži nivoi vlasti prave izbore koji su definirani kao pitanja zajedničkog (svih nivoa) interesa i koncentriraju napore na postizanje dogovora o zajedničkim ciljevima i zajedničkim indikatorima postignuća.
- Sve institucije odgovorne za implementaciju su voljne da predstave svoje planove na uporednu diskusiju i da izlože ono što su ostvarile.

- Koordinacija zavisi od dobre volje, i nema formalnih sankcija ni protiv jednog nivoa vlasti čija postignuća ne odgovaraju dogovorenim standardima, što znači da se povjerenje i odgovornost moraju izgrađivati tokom cijelog procesa.

Federacija Bosne i Hercegovine je organizirana u tri nivoa vlasti: federalni, kantonalni i nivo lokalne zajednice (grad i općina). Svaki od tih nivoa ima svoje nadležnosti. U ovom slučaju, nadležnost za nasilje u porodici se proteže u sva tri nivoa te je ovaj OMC odličan alat za postizanje zajedničkih ciljeva utvrđenih u ovoj strategiji, uz istovremeno korištenje različitih sredstava.

Na kraju, ključno pitanje na kojem se temelji efikasnost svake strategije je: kako osigurati da se ostvare strateški ciljevi, tj. kako implementirati strategiju. Upravo zbog toga postoje dva nivoa strateškog planiranja: strateški i operativni okvir koji se ogleda kroz akcioni plan.

Upravo je akcioni plan razložen na najmanje dijelove koji podrazumijevaju konkretne aktivnosti koje se trebaju provesti kako bi se ispunili strateški ciljevi definirani u strategiji. Sastavni dio ove strategije je Okvirni akcioni plan 2013-2017, gdje su precizirane obaveze (aktivnosti) nadležnih federalnih institucija u okviru programa definiranih za ostvarivanje svih pet strateških ciljeva. Posebno se navode i kontinuirane aktivnosti nevladinih organizacija u cilju promocije nenasilnog ponašanja, edukacije profesionalaca i razvijanja različitih modela rada sa počiniocima nasilja u porodici, a sve u cilju smanjenja svih oblika porodičnog nasilja. Značajno je istaknuti da se Okvirnim akcionim planom za realizaciju pojedinih aktivnosti planiraju i sredstva u okviru nadležnih federalnih institucija, kao i potrebna sredstva koja treba osigurati iz različitih vidova donacija. Preporuka je da nakon usvajanja ove strategije od strane Vlade Federacije, sve kantonalne vlade donesu svoje akcione planove/programe mjera za realizaciju pet strateških ciljeva iz ove strategije:

- Usklađivanje normativno-pravnog okvira u oblasti nasilja u porodici sa domaćim i međunarodnim standardima iz ove oblasti
- Unaprijediti znanje i vještine osoba koje se profesionalno bave pitanjima nasilja u porodici
- Unaprijediti metodologiju za prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u porodici
- Povećana društvena svijest o nasilju u porodici i oblicima nenasilničkog ponašanja
- Razvijen multidisciplinarni pristup u lokalnim zajednicama u pružanju odgovarajućih vidova zaštite i tretmana žrtava nasilja u porodici i rada sa osobama koje su počinile nasilje u porodici

Preporuka je da vlade kantona za izradu i praćenje provedbe akcionih planova na kantonalnom nivou formiraju stručni tim sastavljen od predstavnika/ca nadležnih kantonalnih i lokalnih institucija i nevladinih organizacija.

U cilju osiguravanja što humanijeg odnosa zajednice prema žrtvama nasilja u porodici i postizanja djelotvorne prevencije, neophodno je provoditi konkretne preventivne aktivnosti i to od najnižeg lokalnog nivoa (mjesne zajednice i općine). Ovaj pristup se, kroz dosadašnju praksu, pokazao najdjelotvornijim kada je u pitanju prevencija i borba protiv nasilja u porodici, a strategija kroz programe i aktivnosti ostavlja dovoljno prostora lokalnim organima vlasti za donošenje lokalnih planova prevencije.

U konačnici, sve aktivnosti koje su predviđene akcionim planovima trebaju biti integrirane u planove rada vlada, ministarstava i agencija na svim nivoima u Federaciji BiH, te će se na taj način osigurati djelotvoran mehanizam implementacije zacrtanih ciljeva.

8. Monitoring i izvještavanje

O monitoringu i izvještavanju se obično govori istovremeno, te uključuju različite alate, sisteme i metode – mada su u mnogim pogledima komplementarni. Danas široko rasprostranjena praksa monitoringa odražava stavljanje mnogo većeg naglaska na upravljanje orijentirano ka rezultatima u oblasti javne politike. Provođenje sistematičnog monitoringa i evaluacije je standardna karakteristika upravljanja javnim politikama u mnogim zemljama članicama EU. Također, primijećeno je da su zemlje članice ugradile principe i prakse monitoringa i evaluacije politike u svoje zakonodavne i upravne okvire.

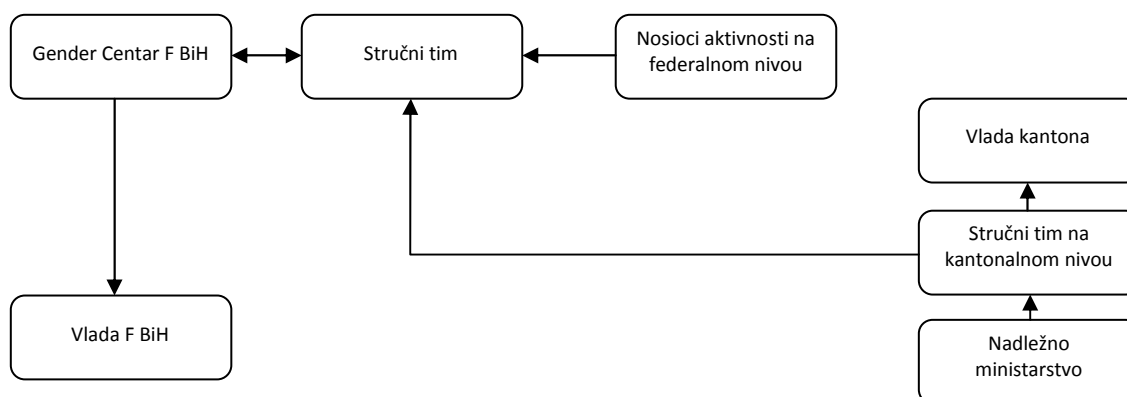
Postoje najmanje dva osnovna elementa efikasnog monitoringa i evaluacije – bez kojih proces ne može biti potpuno djelotvoran. To su:

- Okvir mjerenja učinaka (indikatori),
- Mehanizam izvještavanja.

Izveštavanje je od centralnog značaja za implementaciju i upravljanje učinkom. Na nivou strategije, koordinator(i) će dobijati izvještaje o statusu, mjerenju napretka i trendova, i mora(ju) analizirati šta je dato u tim izvještajima.

Koordinator izrade strategije, monitoringa i izvještavanja, po definiciji, zavisi od onih institucija koje su nadležne za implementaciju i njihovih izvještaja koji čine prvi nivo informacija (Prvi izvještaj o realiziranim aktivnostima iz Akcionog plana). U mnogim slučajevima, okviri za izvještavanje se izrađuju na osnovu različitih nivoa mjerenja učinaka. Na svakom nivou koordinatori će, po osnovu usaglašenog obrasca (u aneksu), sakupljati informacije o napretku u implementaciji Akcionog plana. Ovdje je bitno napomenuti da monitoring i izvještavanje koji se budu implementirali na ovakav način podrazumijeva izvještavanje po jedinstvenoj metodologiji u cijeloj Federaciji BiH, a veoma lako je primjenjiv i u cijeloj BiH.

Sam proces monitoringa i izvještavanja je prikazan na sljedećoj slici:

Slika: Grafički prikaz sistema monitoringa i izvještavanja u FBiH

Kao što se vidi iz grafikona, Vlada Federacije BiH je formirala Stručni tim koji će pratiti implementaciju strategije.

Nadalje, kantonalni Stručni tim za izradu i praćenje provedbe kantonalnog akcionog plana/programa (čije je formiranje preporučeno u ovoj strategiji) će prikupiti izvještaje od svih jedinica za implementaciju (agencije, druga ministarstva i sl.) o implementiranim aktivnostima, napraviti pregled trendova u kantonu kad je u pitanju nasilje u porodici, te takve izvještaje poslati Stručnom timu koji je formirala Vlada Federacije BiH i Gender Centru Federacije BiH koji je zadužen za koordinaciju rada. Navedeni stručni tim će pored analize trendova i implementacije akcionog plana za federalne institucije, objediniti i izvještaje kantonalnih stručnih timova.

Sadržaj izvještaja o implementaciji Strategije za prevenciju nasilja u porodici će se fokusirati na sljedeća područja:

PODRUČJE 1. - strateški ciljevi: monitoring ostvarenja strateških ciljeva i analiza trendova koji će se pratiti prema *usaglašenim listama indikatora na nivou strateškog cilja i programa* a odnosi se na nivo FBiH i kantona. Ostvarenje strateških ciljeva se odnosi na dugoročni period i ovdje je potrebno iz tog razloga, koliko god je to moguće, osigurati međunarodno uporedive indikatore, vremenske serije tih indikatora kao i da su ti indikatori vjerodostojni u prikazivanju strateškog cilja.

PODRUČJE 2. - akcioni planovi: monitoring implementacije akcionih planova će se vršiti na svim nivoima gdje postoji nadležnost u implementaciji i prateći implementaciju aktivnosti (i mjere). (obrazac izvještaja implementacije akcionih planova vidjeti u aneksu)

PODRUČJE 3. - progres u povlačenju finansijskih sredstava u implementaciji (na programe i aktivnosti). (vidjeti obrazac izvještaja u aneksu).

PODRUČJE 4. - godišnje preporuke za eventualno poboljšanje implementacije i stanja po oblastima u narednom periodu

Izvještavanje po *Strategiji za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici* će biti jednom godišnje. Izvještaj će se raditi u 2 faze i to: do kraja februara (za prethodnu godinu) izvještaj o implementaciji akcionih planova i progressa u povlačenju finansijskih sredstava (područja 2 i 3) i do kraja juna (za prethodnu godinu) konačni izvještaj (područja 1-4), te će se uputiti Vladi Federacije BiH na razmatranje.

S ciljem izrade izvještaja o implementaciji Strategije definirani su opći indikatori kojima će se mjeriti do kojeg stepena su ostvareni planirani ciljevi.

Opći indikatori koji će se pratiti tokom realizacije Strategije su:

- Stepenn smanjenja svih oblika nasilja u porodici
- Stepenn uspostavljanja sistema djelovanja i zaštite
- Stepenn ujednačenosti sistema djelovanja i zaštite.

Ovi indikatori će se mjeriti kvantitativnom i kvalitativnom analizom izvještaja o realizaciji Strategije.

9. Finansijska sredstva

Za realizaciju pojedinih aktivnosti planiranih u 2013. godini nosioci aktivnosti na federalnom nivou, nevladine organizacije, kao i određen broj donatora osigurali su sredstva za realizaciju planiranih aktivnosti u 2013. godini. Tako je 53% sredstava osigurano iz federalnog budžeta, 26% kroz donatorska sredstva, 21% kroz sredstva nevladinih organizacija. Značajno je navesti da će sredstva koja su osigurala četiri nevladine organizacije (Fondacija lokalne demokratije, Vive Žene, Žena BiH i Medica Zenica) biti utrošena na promociju nenasilničkog ponašanja, edukacije i razvijanje multidisciplinarnog pristupa. U naredne četiri godine (2014-2017), na osnovu izvještaja za svaku budžetsku godinu o rezultatima implementacije Strategije, utvrdit će se potrebna ukupna sredstva za realizaciju programa predviđenih u Strategiji za naredne godine.

Strategijom se predlaže kantonalnim vladama da donesu svoje akcijske planove za realizaciju aktivnosti na kantonalnom nivou čija će realizacija doprinijeti ostvarenju pet strateških ciljeva (*Usklađivanje normativno-pravnog okvira u oblasti nasilja u porodici sa domaćim i međunarodnim standardima iz ove oblasti; Unaprijediti znanje i vještine osoba koje se profesionalno bave pitanjima nasilja u porodici; Unaprijediti metodologiju za prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u porodici; Povećana društvena svijest o nasilju u porodici i oblicima nenasilničkog ponašanja; Razvijen multidisciplinarni pristup u lokalnim zajednicama u pružanju odgovarajućih vidova zaštite i tretmana žrtava nasilja u porodici i rada sa osobama koje su počinile nasilje u porodici*).

Ovo je i obaveza kantonalnih vlada prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, gdje je u članu 37. ovog zakona propisana obaveza kantonalnim vladama da donesu dvogodišnje programe mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja za područje kantona, uključujući i lokalni nivo.

10. Objašnjenje pojmova i skraćenica

CAHVIO - Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja

FIGAP – Finansijski mehanizam za implementaciju Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine

ICD-10 - International Classification of Diseases, Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema

MMF – Međunarodni monetarni fond

MODULARNI SISTEM STRATEŠKOG PLANIRANJA – Modularni princip podrazumijeva da se prilikom izrade nekog strateškog dokumenta uvažavaju nadležnosti svih modula u Federaciji BiH, ali isto tako kao polazna osnova za izradu dokumenata se koriste postojeći dokumenti pojedinih modula ukoliko ih ima. Također, ovaj princip (uz OMC) podrazumijeva i definiranje zajedničkih ciljeva i programa za cijelu Federaciju BiH. Pri tome se pod modulima u Federaciji BiH podrazumijeva: federalni nivo vlasti, kantoni i općine i gradovi.

NPP - Nastavni plan i program

NVO – Nevladine organizacije

OMC – Otvoreni metod koordinacije koji se koristi kao okvir za izradu i implementaciju strategije.

OSCE – Organisation for Security and Cooperation in Europe, Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi

TAIEX – Technical Assistance and Information Exchange Instrument, u prevodu znači „tehnička asistencija i instrument za razmjenu informacija“ i predstavlja instrument Generalne direkcije za proširenje - Evropske komisije. TAIEX podržava zemlje u pogledu prilagođavanja i provođenja EU zakonodavstva.

UN WOMEN - Agencija Ujedinjenih naroda za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena

UNDP - United Nations Development Programme, Ravnoprjni program Ujedinjenih naroda

UNFPA - Populacijski fond Ujedinjenih naroda

11. Aneks

Na osnovu člana 19. stav 2. Zakona o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br.: 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 i 8/06), Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na 75. sjednici održanoj 11.03.2013., donosi

ODLUKU O USVAJANJU STRATEGIJE ZA PREVENCIJU I BORBU PROTIV NASILJA U PORODICI (2013-2017)

I.

Usvaja se Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017).

II.

Sastavni dio ove odluke čini Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) i Akcioni plan za realizaciju aktivnosti planiranih Strategijom za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017).

Strategija iz stava 1. ove tačke će se objaviti u „Službenim novinama Federacije BiH“.

III.

Za realizaciju ove odluke zadužuju se Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova/Federalno ministarstvo unutarnjih poslova, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, Federalni zavod za statistiku, Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za zapošljavanje, Federalni zavod za programiranje razvoja, Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine i Agencija za državnu službu Federacije Bosne i Hercegovine.

Sugerira se kantonalnim vladama i nevladinom sektoru da u okviru svojih nadležnosti preduzmu sve potrebne radnje na provođenju ove strategije.

IV.

Zadužuje se Stručni tim za izradu i praćenje provedbe Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017), imenovan Rješenjem Vlade Federacije Bosne i Hercegovine V. broj: 1160/11 od 13.10.2011. godine da dostavi Vladi Federacije Bosne i Hercegovine šestomjesečni izvještaj o provođenju Strategije iz tačke 1. ove odluke.

V.

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Federacije BiH".

V. broj:202/13
11.03.2013. godine
Sarajevo

Premijer
Nermin Nikšić, s.r.